

Lokal handlingsplan

för

Kvinnofrid

**Avseende våldsutsatta kvinnor och vådsamma män
och deras barn**

Skärholmens stadsdelsförvaltning

Hittas på Skärholmens intranät

Redaktör

Cecilia Granqvist, socialsekreterare
Skärholmens stadsdelsförvaltning

Textproduktion

Cecilia Granqvist, socialsekreterare
Gunilla Sjögrund, förskollärare
Lars Huber, socialsekreterare
Kristina Svärning, enhetschef
Patric Thuresson, socialsekreterare
Skärholmens stadsdelsförvaltning

Formgivning

Kerstin Sandqvist, socialsekreterare
Skärholmens stadsdelsförvaltning

Skärholmen 2005
Reviderad maj 2007

Ansvarig Anette Manoti

INLEDNING.....	4
BAKGRUND	4
ATT BLI UTSATT FÖR VÅLD.....	5
HANDLÄGGNING AV ÄRENDET SOM RÖR VÅLD MOT KVINNOR.....	6
HANDLÄGGNING INOM ÄLDREOMSÖRGEN, HANDIKAPPOMSÖRGEN OCH SOCIALPSYKIATRIN.....	6
HANDLÄGGNING INOM SKOLA / FÖRSKOLA.....	7
HANDLÄGGNING INOM INDIVID OCH FAMILJEOMSÖRGEN	8
<i>Handläggning i det akuta skedet.....</i>	<i>8</i>
<i>Checklista 1</i>	<i>11</i>
<i>Första mötet med en våldsutsatt kvinna med barn.....</i>	<i>11</i>
<i>Checklista 2.....</i>	<i>13</i>
<i>Första mötet med en våldsutsatt kvinna utan barn.....</i>	<i>13</i>
<i>Riskbedömning</i>	<i>14</i>
<i>Säkerhetsplanering.....</i>	<i>15</i>
<i>Den långsiktiga handläggningen.....</i>	<i>16</i>
<i>Att möta våldsamma män.....</i>	<i>18</i>
BARNENS SITUATION.....	20
FARA FÖR BARNETS HÄLSA OCH UTVECKLING.....	20
BARNETS BEHOV AV STÖD.....	21
STÄRKT LAGSTIFTNING FÖR BARN SOM BEVITTNAT VÅLD.....	21
UMGÄNGESRÄTT MED BARN SOM BEVITTNAT ATT MAMMA BLIVIT SLAGEN	21
POJKAR ÖVER 12 ÅR SOM BEVITTNAT ATT MAMMA BLIVIT SLAGEN	22
GRUPPER SOM KAN HA SÄRSKILT SVÅRT ATT SÖKA STÖD	22
GRAVIDA KVINNOR.....	22
ÄLDRE KVINNOR	22
KVINNOR MED FYSISKA OCH PSYKISKA FUNKTIONSHINDER	22
KVINNOR SOM MISSBRUKAR	23
KVINNOR SOM PROSTITUERAR SIG.....	24
FLICKOR OCH UNGA KVINNOR UTSATTA FÖR HEDERSRELATERAT TVÅNG, HOT OCH/ELLER VÅLD	24
HBT – HOMSEXUELLA, BISEXUELLA OCH TRANSSEXUELLA.....	25
RÄTTSPROCESSEN.....	26
RÄTTSLIGT STÖD OCH SKYDD	28
ÖVERGRIPANDE HJÄLPCENTRA, SKYDDADE BOENDEN	31
BILAGA I	1
TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	1
<i>Våld som samhällsproblem kan ses utifrån följande perspektiv.....</i>	<i>1</i>
<i>Våldets orsaker och konsekvenser.....</i>	<i>1</i>
<i>Teori om våldets normaliseringsprocess</i>	<i>2</i>
STRATEGIER OCH VERKSAMMA MEKANISMER I VÅLDSPROCESSEN	2
<i>Traumateori.....</i>	<i>4</i>
<i>Våldsutövande män</i>	<i>5</i>
<i>Våldsutövande mäns försvarsmekanismer till våld.....</i>	<i>7</i>
BILAGA 2	1
LAGAR SOM STYR KOMMUNENS VERKSAMHET	1
LITTERATURLISTA.....	1

Inledning

Våld förekommer i många olika sammanhang i vårt samhälle, ett sådant sammanhang är mäns våld mot kvinnor. Detta våld sker av en närstående eller före detta närstående man mot en kvinna på den plats som är tänkt att vara människans tryggaste tillflyktsort - hemmet (Grant, 1999). Mäns våld mot kvinnor är ett sammansatt och mångfacetterat problem. Det omfattar såväl rättsliga som sociala, psykologiska samt hälso- och sjukvårdsaspekter. Våldet medför även samhällsekonomiska konsekvenser, men framförallt medför det stort lidande för den enskilda kvinnan och de barn som växer upp i våldets närhet (Socialstyrelsen, 2001). En motkraft till detta omfattande och allvarliga samhällsproblem torde vara ökad kunskap och medvetenhet kring mäns våld mot kvinnor.

Det är av stor vikt att du som möter en våldsutsatt kvinna kan ge ett gott bemötande. Ett gott bemötande kan vara avgörande för om en våldsutsatt kvinna ska våga förlita sig på sin omgivning och tro på att hon kan få hjälp. Vidare kan ett gott bemötande inverka på kvinnans möjligheter att återhämta sig efter det oftast långvariga och upprepade trauma som kvinnan utsatts för genom våldet.

I denna handlingsplan kommer fokus att ligga på bemötande och handläggning av våldsutsatta kvinnor och deras barn. En del av handlingsplanen berör de våldsutövande männen. Som bilagor till handlingsplanen finns ett teoriavsnitt som beskriver våldet och dess konsekvenser ur våldsoffrets perspektiv men också ur våldsutövarens perspektiv, samt ett avsnitt med olika lagrum.

Denna handlingsplan ska inte ses som ett slutgiltigt dokument. Den är ett aktuellt kunskapsdokument och bör därför ständigt diskuteras och revideras utifrån forskning och våra egna empiriska erfarenheter

Bakgrund

I propositionen Kvinnofrid 1997/1998:55, som antogs av riksdagen 1998, betonas att våld mot kvinnor måste angripas på bred front. Riksdagen framhåller vikten av att problemen uppmärksammas på alla nivåer i kommunen och ges legitimitet hos politiker och arbetsledning. I kommentarerna till propositionen föreslås att kommunerna utarbetar särskilda åtgärdsprogram för socialtjänstens handläggning av frågor som rör våld mot kvinnor och särskilt informerar om vilka resurser som finns tillgängliga för kvinnor. Kommunerna bör avdela socialsekreterare som får ett särskilt ansvar för kvinnor som utsatts för våld. Vidare framhåller man vikten av information till kvinnor. Det är heller inte tillräckligt att det finns frivilliga hjälpinsatser i kommunen utan socialtjänsten måste ha egen kompetens och handlingsberedskap.

Riksdagen har särskilt betonat vikten av att samverkansformer utvecklas och vidmakthålls mellan berörda organisationer i dessa frågor.

1999 beslutade Stockholms stad att stadsdelsförvaltningarna skulle göra en översyn över kvinnofridskompetensen och utbilda berörd personal. Vidare beslutades att stadsdelarna skulle utarbeta en lokal handlingsplan för handläggning av våld mot kvinnor. Den lokala kvinnofridsgruppen i Skärholmen har med anledning av ovanstående utarbetat denna handlingsplan.

Att bli utsatt för våld

Våld mot kvinnor är ett brott som all annan misshandel. Kvinnomisshandel är ett allvarligt samhällsproblem, som medför lidande både för den enskilde och för samhället i stort. Våldet är ett hinder för den enskilda kvinnans rättstrygghet och därmed också ett hinder för den fortsatta utvecklingen mot jämställdhet mellan män och kvinnor. Nästan allt våld mot kvinnor sker i hemmet och utövas av män som kvinnorna bor, eller bott, tillsammans med. Det förekommer i alla samhällsklasser, etniska grupper och åldersgrupper. Våldet kan inte ses och förklaras som ett relationsproblem. Kvinnan är inte medansvarig, även om misshandeln föranletts av gräl mellan kvinnan och mannen. Att misshandla är ett brottsligt beteende som den våldsutövande mannen är ansvarig för.

Mäns våld mot kvinnor kan definieras på följande sätt

Kvinnomisshandel är inte en enstaka våldshändelse utan snarare ett mönster av övergrepp som omfattar fysiskt våld av olika grad, hot om våld eller skada, sexuella övergrepp, psykiskt våld och känslomässiga övergrepp, skadegörelse, isolering, ekonomisk kontroll och kan även involvera barnen direkt eller indirekt (Socialstyrelsen, 2001, s.8).

Det finns olika sätt att beteckna mäns våld mot kvinnor eller kvinnomisshandel. I Sverige har man ofta kommit att använda begreppet sexualiserat våld. Begreppet har sitt ursprung hos brittiska forskare och täcker in misshandel, våldtäkt, sexuella övergrepp mot barn, sexuella trakasserier och prostitution. Man tänker att sexualiserat våld är uttryck för samma slags grundproblem som kvinnomisshandel, nämligen mäns makt över kvinnor (Socialstyrelsen, 2001).

Våld kan kategoriseras inom fem områden

Psykologen Per Isdal vid Alternativ till våld i Oslo definierar fem olika våldskategorier. Vi har i denna handlingsplan utgått från dessa våldskategorier.

Psykiskt våld

- Att med ord eller annan kommunikation förtrycka, kränka en annan person. Hot om förtryck, kränkning eller våld är även att anse som psykiskt våld.

Fysisk våld

- Att med fysisk kontakt, tillhyggen eller vapen skada, misshandla, skrämman eller hota annan person.

Sexuellt våld

- Att genom sexuell handling förtrycka, kränka, skada, skrämman, hota, tvinga eller misshandla en annan person. Sexuellt våld är vanligt förekommande i förhållanden där fysiskt våld förekommer.

Materiellt våld

- Att slå sönder saker, föremål och inredning. Materiellt våld kan vara riktat mot en person och dennes egendom i syfte att hota, skrämman, skada och kränka.

Latent våld

- Att genom olika handlingar visa att våldsutövaren är beredd att använda våld enligt ovan. Detta formar våldsoffret till att vara tillags för att våldet inte ska inledas eller återkomma. Risken för nytt våld kan styra kvinnans beteende i allt hon gör och hon anpassar sig strategiskt till mannens vilja och kontroll i syfte att undvika våldssituationer.

Handläggning av ärenden som rör våld mot kvinnor

Det är viktigt att alla anställda inom stadsdelsförvaltningen aktivt arbetar med stödet till våldsutsatta kvinnor.

Våga fråga, lyssna och se

I de fall kvinnan inte själv berättar men då du misstänker att hon utsätts för våld är det viktigt att våga fråga. Fråga rakt på sak: ”Har du blivit slagen?” Undvik ordet misshandel. De flesta våldsutsatta kvinnor upplever inte slag och knuffar som misshandel.

Var tydlig gentemot kvinnan att vad hon än bestämmer sig för att göra så kan hon erbjudas stöd och hjälp.

Om din oro för kvinnan fortfarande består trots att hon kanske har svarat ”nej” på din fråga, *våga fråga en gång till!*

Andra exempel på frågor:

- Har din partner någonsin knuffat, sparkat eller skrämt dig på annat sätt?
- Har din partner någonsin uttalat sig kränkande mot dig, kallat dig för öknamn?
- Har din partner någonsin slagit eller gjort dig illa, eller hotat att göra dig illa?

Tolkbehov

Anlita alltid professionell kvinnlig tolk. Låt kvinnan se tolkens namn och godkänna denne. Använd inte anhöriga eller vänner som tolk.

Handläggning inom äldreomsorgen, handikappomsorgen och socialpsykiatri

Om personalen i sitt arbete misstänker att våld förekommer i någons hem eller inom ett särskilt boende, kontaktar personalen sin chef som meddelar ansvarig biståndshandläggare. Biståndshandläggaren handlägger där efter ärendet tillsammans med individ- och familjeomsorgen, i första hand med stadsdelens mottagningsgrupp.

Socialpsykiatriska enheten kommer ibland i kontakt med våldsutsatta kvinnor och har då möjlighet att ge extra stöd, samtal och adekvata insatser såsom hjälp att få kontakt med kvinnojour, skyddat boende etc. Vid behov sker samarbete med individ- och familjeomsorgen, i första hand med stadsdelens mottagningsgrupp.

Har kvinnan barn inträder den lagstadgade skyldigheten att enligt 14 kap 1§ SoL anmäla misstanke om barns missförhållande. Anmälan görs till stadsdelens mottagningsgrupp.

Handläggning inom skola / förskola

Inom förskola och skola har man ett utvidgat ansvar då det gäller barn som misstänks fara illa. Barn som lever i en familj där mamma blir slagen, är alltid på ett eller annat sätt vittne till våldet. Barn som bevittnar våld klassificeras idag som brottsoffer. Alla som arbetar inom förskola och skola har ett personligt ansvar för att dessa barn får stöd eller skydd och lyder under socialtjänstlagens anmälningssparagraf kap14 §1.

”Kännedom om något som *kan* innebära att socialnämnden behöver ingripa” betyder att du i din misstanke om eller oro för att ett barn kan fara illa, inte behöver några bevis eller någon analys av oron. Det är enbart på grunden misstanke om att ett barn *kan* fara illa, som en anmälan skall göras. Att ta hjälp av sociala myndigheter då vi ser att ett barn far illa ingår i våra arbetsuppgifter. Varje enskild tjänsteman har därmed ett personligt ansvar att se till att anmälan görs om det finns skäl till oro. Varje person som arbetar med barn ska veta vad de ska göra då de misstänker att ett barn far illa. Det är vår skyldighet att se till att barnet får professionell hjälp då det utsätts för eller bevittnar någon form av våld i familjen.

Är du osäker på om du skall ta hjälp från socialtjänsten går det utmärkt att ringa och rådgöra. Du kan inte vara anonym, men vid en konsultation behöver inte familjens namn nämnas.

Om du misstänker att en mamma till de barn du har i skolan eller förskolan blir misshandlad i hemmet bör du fråga kvinnan rakt på sak: ”Har du blivit slagen?” Undvik ordet misshandel, de flesta kvinnor upplever inte slag och knuffar som just misshandel. Om hon vid förfrågan nekar, bagatelliserar eller bortförklarar dina misstankar har du ändå, utifrån barnets situation, en anmälningsskyldighet till socialtjänsten.

Du kan alltid fråga kvinnan om du kan vara till hjälp eller stöd. Erbjud dig att vara med vid en kontakt med socialtjänsten.

Ofta kan man inte med säkerhet se på ett barn om det upplever våld i hemmet. Barn som lever i familjer där det förekommer våld kan ha många olika svårtydda psykosomatiska symptom. Vanligt är tystlåtenhet, tillbakadragande, avskärmning, aggression, utåtagerande, koncentrationssvårigheter, inlärningssvårigheter, ångest, magvärk, huvudvärk och oro.

För dig som arbetar med barn är det viktigt att ta barns berättelser eller antydningar om våld i hemmet på största allvar. Vi vet även att barn i kvinnomisshandelsfamiljer själva mycket ofta blir utsatta för fysiskt våld från både fadern och modern.

Våld mot kvinnor är ett mycket stort individuellt problem och ett samhällsproblem, där vi inte hjälper eller skyddar barnet eller kvinnan genom att vara tysta.

Handläggning inom individ- och familjeomsorgen

Handläggning i det akuta skedet

Lyssna och tro

Det kvinnan berättar är sant. På grund av känslor av skuld och skam berättar kvinnan till en början bara en liten del av sina erfarenheter av våld. Ifrågasätt ingenting, utan ge kvinnan ordentligt med tid att berätta det som hänt.

Ha aldrig tvåpartssamtal med kvinnan och mannen. Erbjud enskilda samtal. Du vet aldrig vad de gemensamma samtalen kan leda till efter att paret lämnat rummet. Risken är stor att våldet fortsätter och/eller ökar. Kvinnan kan känna sig förhindrad att berätta hur hon upplever sin situation p.g.a. av rädsla för mannen.

Det är av största vikt att försöka ordna så att kvinnan och mannen inte har samma socialsekreterare.

Observera

Kvinnan befinner sig i kris. Bakom sig kan hon ha år av systematiskt misshandel. Om hon gör ett förvirrat och/eller splittrat intryck minskar detta inte hennes trovärdighet. Våldet har inte bara fysiska effekter utan även långtgående psykiska konsekvenser. Exempelvis är det vanligt att kvinnans självförtroende/självkänsla har skadats samtidigt som hennes rädsla för mannen ökat.

Mannen kan i dessa samtal uppfattas som samlad, adekvat och trovärdig. Detta härrörs från att mannen besitter kontroll och makt i familjen.

”Fixaren”

Var gärna en ”fixare” i början. Det kan innebära att du säger till kvinnan: ”nu bestämmer jag att du (och dina barn) behöver skydd för att inte bli slagen mer”, och ordnar sedan de praktiska sakerna. Genom att du som myndighetsperson tar beslut om att placera kvinnan och hennes barn i skyddat boende kan du ansvarsbefria kvinnan. För kvinnan kan det ofta vara svårt att fatta ett sådant beslut själv p.g.a. rädsla och ambivalenta känslor inför mannen.

Kritisera inte

Var försiktig med kommentarer som kan uppfattas som kritik av mannen, kvinnan eller deras relation. Bindningen till mannen är ofta mycket stark.

Litet nätverk

Tänk på att kvinnan många gånger är isolerad som ett resultat av den misshandelsrelation hon levt i. Hon har oftast ett litet nätverk eller inget alls. Det är vanligt att den våldsutövande mannen försvårat för eller vägrat kvinnan att ha kontakt med släkt och vänner. Det samma kan gälla hennes möjlighet att yrkesarbeta, utbilda sig och utöva fritidsintressen. Mannens syfte med att isolera kvinnan är att uppnå ökad kontroll över henne.

Att lämna mannen

Tala inte om för henne vad hon ska göra, huruvida hon ska lämna mannen eller inte. Skyn da inte på henne innan hon är mogen för att fatta ett eget beslut. Information om normaliseringsprocessen (*Se Bilaga 1*) och övrig kunskap runt våld mot kvinnor och dess conse-

kvenser kan däremot underlätta för henne. Det är viktigt för henne att förstå att hon inte är ensam om att ha blivit utsatt för våld.

Skuldbelägg inte

Skuldbelägg inte kvinnan för att hon stannar kvar hos mannen eller går tillbaka till honom. Många kvinnor återvänder till misshandlaren innan de fattar det slutgiltiga beslutet att lämna honom. Acceptera kvinnans val oavsett vad hon beslutar.

Barnen/ungdomarna

Ta reda på om kvinnan har barn och vem som är vårdnadshavare. Var finns barnen? Hur är det ordnat för dem? När det finns två vårdnadshavare ansvarar båda för barnets skydd. Om mannen/fadern slår och barnet bevittnar detta, brister han i sitt föräldraansvar. Trots att kvinnan blir slagen har hon kvar sitt föräldraansvar och måste se till att barnet skyddas från att bevittna våldet. Det kan hon till exempel göra genom att ta med sig barnet till ett skyddat boende. Ett problem är att de flesta skyddade boenden och kvinnojourer inte tar emot pojkar, som är äldre än 12 år. Socialtjänsten kan bistå modern med stöd för att hon ska kunna ge barnet det skydd som det behöver, men socialtjänstens ansvar för att skydda barnet träder in först när båda vårdnadshavarna brister.

Om båda föräldrarna är vårdnadshavare kan fadern med stöd av lagen kräva att få reda på barnets vistelseadress. Socialtjänstens dilemma blir då, dels att skydda och stödja den ena vårdnadshavaren och barnen, dels bemöta den andra vårdnadshavarens krav på att röja vistelseadressen. I detta läge kan vi börja med att informera fadern om att barnen och kvinnan befinner sig väl, och behöver en tid i lugn och ro efter det som hänt, men att adressen inte kan lämnas ut till honom. (*Se under Att möta våldsamma män, sid 18*).

Innan det finns ett interimistiskt beslut från tingsrätten i vårdnadsfrågan, kan barnets umgänge med fadern ske om kvinnans adress inte röjs. Om barnet skulle tala om för sin pappa var mamma bor, måste en bedömning göras av om kvinnan ska flytta till ett annat skyddat boende.

När en kvinna placeras i skyddat boende ska hon registreras som ett eget ärende. Om kvinnan väljer att ta med sig barnet till skyddat boende, ska socialtjänsten inte ange adressen i barnets akt, eftersom mannen, om han är vårdnadshavare, kan begära att få ut uppgifter.

Socialtjänsten kan inte omhänderta barnet enligt LVU och placera dem hos modern i ett skyddat boende.

Riskbedömning och säkerhetsplanering

Enligt BRÅ dödas varje år ca 16 kvinnor i Sverige i samband med kvinnomisshandel. Observera att det föreligger risk för ökat våld i samband med separation. Det är viktigt att tillsammans med kvinnan göra en riskbedömning av hennes situation i våldsrelationen. Är det så att kvinnan väljer att gå hem eller tillbaka till mannen som utsatt henne för våld ska en säkerhetsplanering göras. Planera tillsammans vad kvinnan kan göra i en akut situation, rent konkret hur hon tar sig från hemmet, hur hon söker hjälp o.s.v. Ge kvinnan telefonnummer till polis, socialjour och jourtelefon till Kriscentrum för kvinnor. (*Se under Övergripande hjälpcentra, sid 31*).

Skyddat boende

Då kvinnan behöver skyddat boende, använd alltid i första hand skyddat boende med personal och i sista hand hotell. På grund av kvinnans erfarenheter av våld och för sin besluts-

process, huruvida hon kommer att lämna mannen eller inte, har kvinnan behov av mycket stöd och bör ej lämnas ensam. (Se under *Övergripande hjälpcentra*, sid 31).

Personliga tillhörigheter

Låt inte kvinnan gå ensam om hon behöver hämta personliga tillhörigheter i hemmet. Se till att någon går med henne, alltid två personer, poliser och/eller socialsekreterare. Se till att kvinnan får med sig viktiga handlingar som t.ex. värdepapper, pass, bankkonton och andra saker som har betydelse för henne och barnen.

Ekonomisk hjälp

I det akuta skedet kan kvinnan vara i behov av ekonomisk hjälp. Kvinnan kan sakna egna inkomster. Mannen kan ha tagit ekonomisk kontroll över kvinnan, d.v.s. hindrat henne att ha tillgång till pengar i syfte att begränsa hennes handlingsutrymme/livsutrymme.

Det är viktigt att i en akut ekonomisk kris bevilja bistånd till kvinnan och barnen och att ha ett flexibelt bemötande vad det gäller ekonomin.

Läkarintyg

Uppmana kvinnan att skaffa läkarintyg på eventuella skador. Hjälp henne vid behov att komma till vårdcentral/akutmottagning för att få skadorna omsedda, fotograferade och dokumenterade. Läkarintyget ska ge tillräckligt underlag för ett rättsintyg. Tänk på att sexuellt tvång och våldtäkt förekommer i relationer där mannen utsätter kvinnan för våld. I vissa fall kan det därför vara aktuellt att kvinnan även genomgår en gynekologisk undersökning.

Informera kvinnan om värdet i att dokumentera sina skador. Läkarintyget är viktigt för hennes trovärdighet vid eventuella framtida rättsliga processer, uppehållstillstånd, förtur till lägenhet och vårdnadstvister. Kvinnan behöver alltså i detta skede inte ta beslut huruvida hon ska göra en polisanmälan eller inte, läkarintyget kan användas senare. (Se under *Rättsligt stöd och skydd*, sid 28).

Polisanmälan

Uppmuntra kvinnan att göra en polisanmälan. Tänk dock på att det måste vara kvinnans eget beslut. Om kvinnan gör en polisanmälan, är det viktigt att hon (och barnen) är skyddade, t.ex. placerade i skyddat boende.

Informera kvinnan om värdet i att göra en polisanmälan, till exempel för att hon ska kunna erbjudas mer omfattande skydd. Liksom läkarintyget är polisanmälan viktig för hennes trovärdighet vid eventuella framtida rättsliga processer, uppehållstillstånd, förtur till lägenhet och vårdnadstvister. (Se under *Rättsligt stöd och skydd*, sid 28).

Separata akter för socialtjänstens handläggning

Det kan finnas skäl till att dela makarnas eller de sammanboendes akter så att var och en får en egen akt. Detta kan ge ökad skydd, då våldsverkaren genom sekretesslagen inte kan komma åt vad som står i den andres akt.

Vid barn och ungdomsgrupperna samlas information vanligtvis i barnens akt. Även där finns det möjlighet att lägga upp akter på föräldrarna för att på ett säkrare sätt sekretessskydda känslig information. Om kvinnan placeras i skyddat boende ska en egen akt upprättas för henne. Detta för att minska risken för att information kommer i orätta händer om den andre föräldern begär handlingar från barnets akt.

Checklista 1

Första mötet med en våldsutsatt kvinna med barn

Fråga. Våga fråga, var detaljerad, fråga på nytt

När blev hon slagen?
Nu eller tidigare?
Fysiskt eller psykiskt eller både och?
Om det finns det skador, behöver hon till läkare, skall de dokumenteras,(rättsintyg)?
Blir barnen slagna?
Var de i lägenheten när mamman blev slagen?
Visar de några symtom på att må dåligt?
Hur syns det?

Inled utredning jml 11 kap §§ 1,2 SoL

Var är barnen nu?
Vem eller vilka är vårdnadshavare för barnen?
Behöver kvinnan och barnen skydd?
Om barnen finns på dagis, behövs hjälp att hämta dem?
Om barnen blir slagna, **gör polisanmälan.**
Gör en riskbedömning, *(se vidare riskbedömning).
Om kvinnan och barnen placeras i skyddat boende delge mannen utan att röja vistelseplats
(Vistelseadressen hemlighålles genom att kvinnan får en egen akt.)

Våld mot en mamma är våld mot barnet.

Polisanmälan. Tvinga inte fram anmälan, vänta in kvinnan, om skadorna har dokumenterats av läkare kan man alltid avvakta med anmälan till ett senare tillfälle.
Hur ser kvinnans nätverk ut?
Var finns mannen?
Är han kvar i hemmet?
Vet han om att hon är här?
Vad händer när kvinnan kommer hem?
Behövs skyddat boende?
Var befinner sig kvinnan i en eventuell separationsprocess?

Informera. Informera grundligt. Ge kvinnan så bra underlag som möjligt så att hon kan fatta ett bra beslut.

Informera om vilken hjälp kvinnan kan få inom socialtjänsten. Hur socialtjänsten fungerar. Att hon får hjälp oavsett om hon väljer att polisanmäla eller ej.

Informera kvinnan om att hon kan ansöka om målsägarbiträde, ett juridiskt ombud, muntligt till polisen om hon gör polisanmälan och det går vidare till en rättsprocess.

Om kvinnan ej är sammanboende med förövaren informera om att hon kan ansöka om besöksförbud samtidigt som hon gör polisanmälan.

Är mannen och kvinnan gifta eller sammanboende och båda skrivna på adressen går det inte att bara byta lås och utesluta förövaren. Det finns dock en ny lag sedan den 1 juli 2003 om besöksförbud där § 1 a också kan gälla det egna hemmet. Används dock endast i undantagsfall.

Lyssna. Låt kvinnan/ barnet berätta i sin takt, låt det ta tid.
--

Checklista 2

Första mötet med en våldsutsatt kvinna utan barn

Fråga. Våga fråga, var gärna detaljerad, fråga på nytt.
--

När blev hon slagen?

Nu eller tidigare?

Fysiskt eller psykiskt eller både och?

Om nu finns det skador?

Behöver hon till läkare?

Finns det skador som ska dokumenteras? (rättsintyg) Om skadorna har dokumenterats av läkare kan man alltid avvakta till senare tillfälle. Tvinga inte fram en polisanmälan, vänta in kvinnan.

Hur ser kvinnans nätverk ut?

Var finns mannen?

Är han kvar i hemmet?

Vet han om att hon är här?

Vad händer när kvinnan kommer hem?

Ha beredskap, behövs skyddat boende?

Var befinner sig kvinnan i en eventuell separationsprocess?

Riskbedömning

Då en kvinna utsatts för misshandel och övergrepp är det motiverat att tillsammans med kvinnan göra en bedömning av risk för skador och även dråp/mord. Samtalet kan också vara en hjälp för kvinnan att reflektera över sin situation och om hon är i fara. Följande är inte förutsägbart i varje enskilt fall men nedanstående förhållanden kan bedömas som faktorer som ökar risken för allvarliga skador eller dråp/mord. De utgör enligt forskning och erfarenhet riskfaktorer var för sig eller i kombination. En ökad risk kan föreligga om mannen:

- är våldsam utanför hemmet
- hotar mer frekvent eller med allvarligare hot
- använder våld mot barnen
- hotar att döda kvinnan, barnen och/eller hotar med självmord
- använder droger, särskilt om de är aggressionshöjande (amfetamin, anabola steroider, kokain eller dylikt)
- har använt våld under graviditet
- har begått sexuella övergrepp
- är besatt av kvinnan, säger att han inte kan leva utan henne, förföljer och/eller trakasserar henne
- tidigare skadat kvinnan allvarligt
- har hotat vänner eller släktingar
- har vapen hemma eller lättillgängligt
- är tidigare dömd för misshandel/våldsbrott

Ytterligare en tänkbar riskfaktor för fortsatt eller ökat våld är om kvinnan försökt lämna mannen eller öppet planerar att separera från mannen.

Att ha utsatts för våld i en nära relation kan innebära en förhöjd risk för självmordsförsök. Bedömning av risk för allvarliga skador kan därför även behöva innehålla en bedömning av risk för att kvinnan begår självmord. Särskild suicidbedömning görs av personal med psykiatrisk kompetens.

Efter att ha diskuterat kring dessa riskfaktorer, kan man fråga kvinnan om hon anser att hon är i allvarlig fara. Svarar hon jakande bör detta tas på största allvar. Man kan även fråga kvinnan vad hon just nu är mest rädd för ska hända. Om kvinnan *inte* anser att hon är i fara - men man själv ändå bedömer att så är fallet - bör man diskutera sin bedömning öppet med henne.

Säkerhetsplanering

Många kvinnor väljer, i alla fall under en tid, att återvända till eller stanna kvar i relationen med en våldsutövande man. För en kvinna som väljer att återvända hem är det av största vikt att göra en säkerhetsplanering tillsammans med henne. Diskutera vad hon hittills har gjort - och vad hon kan göra - för att minimera risker för henne och eventuella barn.

- Diskutera vad som fungerat hittills för att avvärja krissituationer och om hon tror att sådana strategier kan hjälpa nu. Fråga om hon kan förutse en upptrappning av våldet.
- Fråga henne om hon kommer att ringa polisen eller socialjouren om mannen blir våldsam. Om hon inte kan komma åt att ringa, vad kan hon iså fall göra för att påkalla hjälp?
- Be henne beskriva sitt nätverk och formulera hur de kan stödja henne i en akut situation.
- Diskutera för- och nackdelar med att berätta för vänner och släktingar vad hon är utsatt för.
- Vart kan hon ta vägen om hon måste fly? Hjälp henne att sammanställa en lista med telefonnummer och adresser.
- I glesbygdsmiljöer eller miljöer med särskilda förutsättningar (t.ex. vid utlandsresa) kan säkerhetsplaneringen behöva vara annorlunda. Mobiltelefonsystem fungerar inte alltid. Det kan ta lång tid innan för polisen att komma. Hjälp henne att göra en realistisk säkerhetsplanering av andra tillgängliga resurser.

Om situationen blir akut

Föreslå för kvinnan att hon har följande saker tillgängliga om hon (och barnen) måste lämna hemmet snabbt:

- identitetshandlingar, för henne (och barnen)
- andra viktiga handlingar
- eventuella viktiga medicinska dokument, recept
- telefonnummer och adresser som kan vara viktiga
- kläder och hygienartiklar för henne (och barnen)
- kontobevis, kreditkort, bankböcker och nycklar till bankfack
- personliga saker som har särskild betydelse för henne (och barnen)

Den långsiktiga handläggningen

Nätverket

Vilken hjälp behöver kvinnan för att på sikt klara sin situation och häva sitt beroende av mannen? På vilket sätt kan nätverket hjälpa henne? Finns det släkt/vänner som kvinnan förlorat som hon skulle vilja återknyta kontakten med? Eventuellt behöver kvinnan stöd i att bygga ett helt nytt nätverk. Kanske kan kvinnan knyta nya kontakter genom frivilligorganisationer, självhjälpgrupper, föräldragrupper, fritidsaktiviteter eller utbildning/skola.

Regelbunden kontakt

Håll regelbunden kontakt med kvinnan och erbjud stöd. Socialsekreteraren som första gången tog emot kvinnan bör om möjligt fortsätta att ha kontakt.

Samtalsstöd-/grupper

Kriscentrum för kvinnor och Alla Kvinnors Hus har samtalsgrupper för våldsutsatta kvinnor. Kriscentrum har även en öppen samtalsmottagning som erbjuder enskilda samtal. Länkarna Johanneshov har ett program för våldsutsatta kvinnor, Nyckelknippan. Många kvinnor efterfrågar stöd och hjälp för sina män. Stöd för män finns hos bl.a. Manscentrum. *(Se under Övergripande hjälpcentra, sid 31).*

Stadsdelsförvaltningens egna stödinsatser

Förvaltningen kan erbjuda stöd hos den enskilda socialsekreteraren för respektive enhet. Denne socialsekreterare kan få konsultation och handledning från den lokala kvinnofridsgruppen.

Familje- och nätverksgruppen, FNG, kan erbjuda enskilda stödsamtal till både mannen och kvinnan.

Om du som handläggare stöter på samverkansproblem inom förvaltningen kan du ta upp ärendet på internt forum eller i samverkansgrupp.

Ekonomisk hjälp

Även på längre sikt då kvinnan lämnat mannen kan hon vara i behov av ekonomisk hjälp för att stödjas i att kunna leva ett självständigt liv. Kvinnan kan sakna egna inkomster. Mannen kan ha tagit ekonomisk kontroll över kvinnan, d.v.s. hindrat henne att ha tillgång till pengar i syfte att begränsa hennes handlingsutrymme/livsutrymme.

Till en början kan det vara bra att sära på kvinnan och mannens ekonomi. Fråga kvinnan om hon står på hyreskontraktet. Det förekommer att mannen bor kvar i lägenheten då kvinnan flyttat till skyddat boende, och att han sedan inte betalar hyran. Står kvinnan på kontraktet får hon en hyresskuld. Samma sak gäller för telefon och eventuella gemensamma skulder.

Det kan vara nödvändigt att under en övergångsperiod bevilja ekonomiskt bistånd till kvinnan (och barnen) och att ha ett flexibelt bemötande vad det gäller ekonomin.

Ambivalens

Tänk på att kvinnan ofta är ambivalent. Det tar tid att se sin situation, våga lita på omgivningen samt ta sig ur en relation där våld förekommer. Hon behöver få prata om både det som varit eller är bra och det som är dåligt i relationen med mannen. Identifiera var kvin-

nan befinner sig i sin inre beslutsprocess som handlar om att stanna eller lämna relationen. Det är en process som kan ta lång tid. Ett stöd för kvinnan kan vara att synliggöra nya handlingsmöjligheter i hennes liv, men naturligtvis inte ta beslut åt kvinnan.

Ställ processfrågor som t.ex. ”Hur blir det om du stannar kvar i relationen?”, ”Vad händer om du lämnar din man?” Undvik direkta uppmaningar om vad kvinnan ska göra eftersom det kan hindra hennes process i att reflektera över sin situation och vad hon själv vill och istället försvara mannen.

Förändring

En känslomässig upplevelse måste till för att en förändring av kvinnans livssituation ska kunna ske. Ett sätt att nå dit är att prata om hur hon har upplevt att bli slagen, hur mönstret av våld och hot sett ut. Att prata om kvinnans egna gränser, vad som är acceptabelt och inte acceptabelt vad det gäller begränsningar i hennes eget livsutrymme/handlingsutrymme, tvång, kränkningar, hot och våld. Du kan även fråga kvinnan hur länge hon tror att det dröjer innan hon blir slagen igen.

Att föra in samtalet på barnen är avgörande. Fråga kvinnan vad hon känner inför sina barns upplevelser av våldet. Många våldsutsatta kvinnor tränger bort vad deras barn utsatts för. Många gånger säger kvinnan spontant att barnen inte har sett något eller vet något om våldet. Det är smärtsamt att inse att barnen far illa av att deras mamma utsätts för våld av pappa/styvpappa. Forskning visar att de flesta barn som lever i en familj där våld förekommer har bevittnat våldet, d.v.s. sett eller hört mamma bli misshandlad av pappa/styvpappa. Stöd mammorna i att prata med barnen om vad som hänt, det bekräftar barnens upplevelser. Även mycket små barn har visat sig må bra av detta.

Tala med barnen/ungdomarna

Det är viktigt att uppmärksamma barn och ungdomar som lever i familjer där mamman utsätts för våld. De flesta barn som lever i en familj där våld förekommer har bevittnat våldet, d.v.s. sett eller hört mamma bli misshandlad av pappa/styvpappa. Barnen har ofta ambivalenta känslor inför både mamma och pappa. Många bär sina erfarenheter och familjens hemlighet för sig själv. De kan känna rädsla och skam och många barn tar också på sig skulden för våldet.

Det primära i arbetet då vi möter barn som bevittnat våld bör vara att konkret se till att våldet upphör, d.v.s. att se till barns och ungdomars skydd.

I samtal med barn som bevittnat våld bör man vara tydlig och ställa konkreta frågor. Tala om för barnet att vi vet att det förekommit våld och lyssna på barnet när det berättar. Bekräfta att barnets upplevelser är verkliga. Tala om för barnet att vi vet att man kan ha olika känslor inför våldet, våldsutövaren och den som utsatts för våld. Förmedla att det är tillåtet att ha dessa känslor. Berätta för barnet att våldet alltid är de vuxnas ansvar.

Insatser för barn/ungdomar

BUP- Bågen är en särskild verksamhet för barn och ungdomar som bevittnat våld i hemmet. Bågen arbetar mestadels med gruppbehandling. Det går även att vända sig till den lokala BUP-mottagningen.

Skärholmens stadsdelsförvaltning, familje- och nätverksgruppen, erbjuder behandling för barn och ungdomar som bevittnat våld. Trappan är en strukturerad arbetsmodell med en-

skilda samtal för barns krishantering som utarbetats av Rädda Barnen. Syftet med samtalen är att barnet gradvis ska förmås tala om våldet, kunna bearbeta vad han/hon varit med om och också förstå hur man kan reagera, vad som händer med en själv när man är med om traumatiska händelser.

Att möta våldsamma män

Då vi möter män som har misshandlat sin partner är det viktigt att vi har kunskaper om våldets natur och psykologiska mekanismer. (Se teoriavsnitt bilaga 1)

Då vi möter våldsamma män kan vi välja mellan tre olika utgångspunkter

- Att inte vilja se eller uppmärksamma våldet.
- Att se och uppmärksamma våldet, men bagatellisera, normalisera eller minimalisera våldet.
- Att tydligt och aktivt ta avstånd från våldet och försöka förstå dess orsaker.

Det faller sig självklart att det sista alternativet är det som skall användas, ändå är det ofta påfallande svårt att bemöta och på sikt hjälpa män som utövar våld. Det bästa skyddet mot våld som vi kan ge kvinnor är att få mannen att upphöra med allt våld.

Genom att vara tydlig i att vi tar avstånd från våldet, men inte för den våldsutövande personen har vi en grund att fortsätta stöd, vård och behandling till ”våldsfrihet”.

En viktig aspekt är ”timing”. Det förefaller enligt erfarenhet att vi bäst kan påverka de män som på olika sätt upplever en kris. Exempelvis att de sitter på häktet eller att fru och barn har lämnat dem. Kort efter krisen förstärks ofta försvarsmekanismerna och det blir svårare att bemöta mannen och därmed vara till hjälp.

Innan vi träffar mannen för samtal ska vi ha godkännande från kvinnan samt veta om kvinnan har skydd och stöd tillgodosett. Undantag från detta kan vara då mannen är vårdnadshavare för gemensamma barn. I sådana fall har vi skyldighet att informera om att vi inleder barnavårdsutredning. Kvinnan och barnens skydd skall dock även i dessa fall noggrant beaktas. Sekretesslagen kan i vissa fall användas för att skydda kvinnan och barnens vistelseadress och sekretessbelägga delar av utredningen.

- Träffa aldrig kvinnan och mannen tillsammans för att prata om hans våld mot henne, det brukar tendera till ökat och fortsatt våld samt leder henne djupare in i normalisering av våldsprocessen. I ett parsamtal kan det verka som att våldet har upphört eller att paret har gjort en överenskommelse om att våldet ska upphöra. Det vi inte vet, då vi har par i samtal, är vad som sker utanför samtalsrummet.
- Var noga med att visa att du, utan att avvisa mannen, inte accepterar våld.
- Ställ frågorna i presens. Det är oftast lättare och verkligare om samtalet förs i nutid. Det kan underlätta genomträngandet av försvarsmekanismer

Samtalet

Be mannen berätta om det tillfälle då han senaste gången använde våld mot sin partner, sparkade, slog, knuffade, puttade, hotade eller dylikt.

Eller

Be mannen berätta om den aktuella händelsen, som är anledningen till att ni sitter i detta samtal.

- Vad hade hänt tiden innan? (under dagen, veckan, timmen, minuten)
- Hur är miljön? - Var befinner de sig innan?
- Vad gör de? - Vad gör hon? - Vad gör han?
- När var det? (dag, veckodag, klockslag)
- Vad händer då? - Var står du? - Var står hon?
- Vad händer då? - Hur lång tid har gått då?

Försök få mannen att beskriva miljön och sina handlingar.

- Vilka känslor har du vid tillfället? – Blir du arg? – Hur arg?
- Hur känns det för dig? - Vad tror du hon känner?
- Hur började våldet? (knuff, slag, bråk, etc.)
- Vad händer med henne då?
- Vad gör du då? - Hur träffar knuffen, slaget?
- Vad gör hon då? - Gör hon sig illa?
- Hur känns det för dig? - Vad tror du hon känner?

- Var finns barnen? - Vad gör barnen? - Hur upplever barnen det som händer? - Vad tror du barnen tänker då du slår deras mamma? - Vad tror du barnen känner, upplever då du slår deras mamma? - Vad tror du barnen lär sig då du slår deras mamma?

- Vad händer då/sen? - Vad gör du då? - Vad gör hon då? - Vad gör barnen då? - Vad händer då/sen?

Det är viktigt om man inleder ett samtal om våld att orka lyssna och visa att man är beredd att lyssna till hans berättelse.

Var även noga med att fråga mer ingående om detaljer och händelseförlopp om du uppfattar minimalisering, bagatellisering, externalisering och normalisering av våldet.

Många män brukar i samtalet beskriva att de för det mesta har en bra relation och att han älskar sin partner. Det man kan fråga kring detta är frågor om hans attityder och åsikter om hennes vilja, val och frihet, om hur han tycker att hon ska vara. Frågorna knyter an till hennes minskade livsrum. Från vems perspektiv är relationen bra? Vidare kan man fråga om han älskar henne just när han slår henne? Vilka känslor har han då?

I slutet av samtalet är det viktigt att inge hopp. Lova inget om hans fortsatta förhållande eller att du ska hjälpa honom att få tillbaka sin fru. Uppge istället att du kan vara till stöd för att han ska få hjälp med sin våldsproblematik.

Barnens situation

Våld mot kvinnor är våld mot barn. Barn i familjer där misshandel förekommer känner i princip alltid till våldet och påverkas negativt av det. Man räknar med att 10% av alla barn någon gång sett pappa eller mammas partner slå mamma, vart 20:e barn (5%) upplever det ofta.

Konsekvenser av våld i familjen kan upptäckas hos barn i alla åldrar och kan vara mycket allvarliga. De minsta barnen drabbas genom att mamman får svårare att känslomässigt knyta an och de äldre barnen kan bli försummande då mamma själv är rädd och befinner sig i en hotfull situation. Barnen kan uppleva ångest över att inte förstå vad som händer, inte veta vad som kommer att hända här näst och inte kunna påverka situationen. De känner maktlöshet, litar inte på vuxna och anstränger sig för att hålla våldet dolt för andra. De lite äldre barnen och ungdomarna har ofta svårigheter i skolan på grund av koncentrations- och lyckas svårigheter och lyckas därför sämre än vad de egentligen borde göra. Det har hänt att barn har bedömts som särskolemässiga, men att det senare kommit fram att svårigheterna med inläring snarare handlat om familjeproblematik. Många av barnen har svårt i kamratrelationer och kan bli utsatta för eller utsätta andra för mobbing. Barnen lär sig även att våld är ett tillåtet medel för att uppnå egna syften.

Att ”bevittna” våld innebär att barnet utsätts för våldet på flera olika sätt. Barnen ser våldet, de hör kanske dunsar, skrik och gråt, känner det kroppsligen, upplever det genom mammas fysiska och psykiska smärta, kanske ser resultatet av våldet i form av sönderslagna möbler och upplever spänningarna som uppstår i ett hem där våld är en del av livsmönstret. Det är inte ovanligt att barnen känner skräck för att mamma ska dö. Barnen försöker ofta undkomma våldet genom att dra sig undan och har därför oftare hörselminnen än synminnen, eftersom ljuden är svårare att komma undan. *(Se Litteraturlista).*

Barnet tar ofta på sig skuld för att de utlöst eller inte har kunnat förhindra det som skett. En ytterligare pålaga kan vara att barnet inte får sina upplevelser bekräftade av föräldrarna, som inte sällan förnekar det som hänt eller allvaret i det. Det kan leda till att barnen bli tysta, glömmar sina minnen och tvivlar på vad de faktiskt upplevt.

Fara för barnets hälsa och utveckling

Barnen i familjer där våld förekommer befinner sig i en mycket utsatt situation. Forskning visar att barn som lever med våld kan drabbas av svåra hälsoproblem som astma, eksem, magont, sömnsvårigheter, huvudvärk och ätstörningar, men även långvariga psykiska problem som depressivitet, ångest, självdestruktivitet och aggressivitet, svårigheter i umgänget med andra barn, samt koncentrationssvårigheter. Det förekommer också långsiktig påverkan på personligheten, som brist på tillit till andra människor och en pessimistisk syn när det gäller att påverka den egna livssituationen.

Det finns ett tydligt samband mellan att som barn bevittna våld i hemmet och psykologiska och sociala problem senare i livet, som depression, traumasymtom och alkoholism. Barn som bevittnat våld i hemmet utsätter också oftare andra för våld som vuxna jämfört med dem som inte gjort det. De uttrycker även oftare åsikter om det berättigade i att använda våld i nära relationer.

Olika undersökningar visar att från en fjärdedel till mer än hälften av barnen i familjer där mamman blir misshandlad också själva blir slagna. Barn som lever i familjer där de blir vittne till våld och samtidigt utsätts för våld själva, riskerar att få allvarliga psykiska skador.

Barnets behov av stöd

Barnens behov av stöd kan se olika ut och de kan ha behov av att få hjälp att bearbeta sina upplevelser. Att tvingas bevittna våld mot mamma kan ge lika allvarliga symtom som om barnet själv varit utsatt för våld och barnet kan behöva liknande former av stöd. Det kan innebära en existensiell kris för barnet i ångest för att pappa ska döda mamma så barnet blir helt övergivet och ge traumatiska symtom. Vissa barn kan behöva ett avgränsat krisstöd, andra barn kan behöva en mer omfattande posttraumatisk terapi.

En metod för individuell krisbehandling för barn är Trappan-samtal, som erbjuds inom Skärholmens stadsdelsförvaltning. När barnet genom bearbetningen inte längre är upptagen av minnen och tankar om våldet, slipper mardrömmar och sover bättre, kan det återgå till sitt vardagliga liv med skolarbete, kamrater och fritidsaktiviteter.

(Se under *Den långsiktiga handläggningen*, sid 16).

Stärkt lagstiftning för barn som bevittnar våld

För att stärka barnens rätt har 5 kap 11 § SoL ändrats, bl.a. så att socialtjänsten *skall* beakta inte bara den vuxna utan också att barn som bevittnar våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd eller hjälp.

Barn som bevittnat våld är brottsoffer. Enligt en ny bestämmelse i brottsskadelagen, 4a §, är barn som bevittnat våld mot närstående brottsoffer och har rätt till brottsskadeersättning från staten. Barnet är inte målsägande enligt rättegångsbalken. Med bevittnat våld menas sett eller hört våld eller andra övergrepp och gäller också om en närstående vuxen utsatt ett annat barn för det.

Umgågesrätt med barn som bevittnat att mamma blivit slagen

I föräldrabalken (FB) kap 6 är föräldrars umgänge och vårdnad reglerad. Då det föreligger gemensam vårdnad eller att tingsrätten genom dom fastställt umgängestider - är det detta som i grunden styr föräldrars umgänge med barnen.

Då exempelvis en misshandlad mamma med barn har lämnat hemmet för skydd och den misshandlande pappan kort därefter begär umgänge med sina barn, vilket han enligt FB kap 6 §§ 1,2 och 2a har rätt till, ska handläggande socialsekreterare eller familjerättssekreterare i första hand beakta barnets situation och behov. På lång sikt är det självklart att få tillstånd ett umgänge, men umgänget bör enligt vår mening planeras noga och utgå från barnets behov samt barnets säkerhet. Vi vet genom fallstudier både i Sverige och internationellt att barn som träffar sin pappa efter misshandelstillfällen ofta utsätts för psykisk påtryckning som kan vara skadligt, då barnet ofta hamnar i en lojalitetskonflikt.

2006 ändrades vissa lagar (Föräldrabalken) och regler om vårdnad, boende och umgänge. Syftet var att stärka barnperspektivet, barnets bästa skall vara avgörande för alla sådana beslut och risken för att barnet kan komma att fara illa ska väga tungt i bedömningen. Man ska då särskilt väga in risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp, exempelvis våld. Man skriver att det är väl belagt att det innebär en risk för barnets psykiska hälsa att tvingas höra eller se våld i hemmet. Prövningen kan utmynna i att något umgänge inte alls ska äga rum, eller ske i särskilda former. Umgänge kan också vara att

föräldern och barnet har kontakt via brev eller telefon. Socialnämnden får väcka talan om umgänge och domstolen får fatta interimistiskt beslut om det behövs för barnets bästa.

Pojkar över 12 år som bevittnat att mamma blivit slagen

Då socialtjänsten beslutat att skyddsplacera en kvinna med barn kan det bli svårt att hitta ett skyddat boende som tar emot pojkar som fyllt 12 år, endast ett fåtal platser finns.

I det fall man bedömer att pojken måste placeras utom hemmet och inte kan beredas plats tillsammans med modern, är det bra om placeringen kan ske inom pojkens nätverk. Viktigt är dock att nätverket kan förhålla sig neutrala och samtidigt ta avstånd från våldet. Det är även viktigt att handläggaren har tät uppföljningskontakt med pojken, då denne lätt kan känna sig åsidosatt och skuldbelagd.

Grupper som kan ha särskilt svårt att söka stöd

Våld mot kvinnor förekommer i alla samhällsklasser och sociala sammanhang. Dock visar statistik från socialstyrelsen att kvinnliga socialbidragstagare löper 14,5 gånger högre risk att drabbas av personvåld som kräver sluten sjukvård.

En del kvinnor kan också, av olika anledningar, ha särskilt svårt att söka och erhålla stöd.

Gravida kvinnor

Graviditet är inget skydd för våldsutsatta kvinnor. Våldet fortsätter och kan också öka under graviditeten. Studier visar att kvinnan ofta inte tar upp det pågående våldet i kontakten med Mödravårdscentralen. Graviditeten är ett skede i livet då kvinnan kan uppleva det extra svårt att separera från mannen. Den stress en våldsutsatt kvinna lever under vid graviditeten och efter barnets födelse kan påverka anknytningen mellan mor och barn och utgör också en risk för barnet.

Äldre kvinnor

Det finns skäl att speciellt uppmärksamma äldre kvinnors utsatta situation. Äldre kvinnor är något mer utsatta för våld och övergrepp än äldre män. Arten och graden är också mer upprepad och av allvarigare slag. Kvinnor som är utsatta mår sämre, har sämre hälsa, lider av mer psykosomatiska och psykiska symtom, använder mer medicin och är i högre grad traumatiserade av tidigare utsatthet av våld som inträffat före 65 års ålder.

Det finns även många äldre kvinnor som utsätts för våld och kränkande handlingar av sina vuxna barn. Kanske en missbrukande son eller dotter som invaderar moderns hem, kräver pengar och passning och ibland säljer kvinnans ägodelar. Dessa mödrar kan oftast inte tänka sig att polisanmäla sitt eget barn, men behöver naturligtvis mycket stöd och hjälp för att hantera situationen.

Kvinnor med fysiska och psykiska funktionshinder

En kvinna som lever med funktionshinder hamnar ofta i olika beroendesituationer. Hon är beroende av vård och service i olika former från både anhöriga och samhälle. Ju mer omfattande hennes funktionsnedsättning är desto större blir hennes beroende. Det beroende som råder mellan vårdare och den funktionshindrade kvinnan gör att det skapas möjlighe-

ter till våldsutövning. Det är därför viktigt att dessa kvinnor har flera olika vård- och stöd-kontakter.

En funktionshindrad kvinna ses ofta av tradition som könlös och beroende och reduceras till ett objekt, någon att ta om hand. Denna objektifiering kan leda till svårigheter att verkligen se allvaret i de övergrepp som kvinnan utsätts för. Händelser som en icke funktionshindrad person skulle betraktas som extrema beskrivs som vardagsföreteelser när det drabbar en funktionshindrad kvinna. Våldet normaliseras.

För att tydliggöra hur våldet drabbar på flera plan kan man tala om aktivt och passivt våld. Till aktivt våld hör fysiskt våld, känslomässigt och sexuellt våld samt ekonomiskt utnyttjande.

Passivt våld är när någon utövar våld genom att inte agera. Dit hör att man underlåter att vårda, kvinnan drabbas av känslomässig isolering, får inte sin medicin, får inte komma ut, får inte byta kroppsställning, tillfogas smärta vid förflyttning etc. eller får över huvud taget inte sina behov tillgodosedda.

En vanlig uppfattning är att psykiskt sjuka kvinnor hittar på eller inbillar sig att de utsatts för övergrepp. Kanske vårdas de för att de upplever saker som vi andra inte upplever. Mot den bakgrunden är det lätt att avfärda berättelser om övergrepp som vanföreställningar. Forskning som RSMH, Riksförbundet för Social och Mental Hälsa, har gjort visar dock att 70% av alla de kvinnor som under hösten 2003 var inskrivna inom slutna psykiatrisk vård i Skåne under någon gång i sitt liv blivit utsatta för våld. 31% hade blivit utsatta för våld under det senaste året, 36% av kvinnorna hade hemmavarande barn. En övervägande majoritet blev misshandlade av en partner och/eller annan nära anhörig.

Kvinnor som missbrukar

Kvinnor som missbrukar alkohol eller andra droger och som lever i relationer med män har nästan undantagslöst en missbrukande partner. När dessa kvinnor utsätts för våld av sin partner har de ofta av flera skäl svårt att få hjälp.

Misshandlade kvinnor tar ofta själva på sig skulden för det som händer dem. Den misshandlade kvinnans känsla av att hon får skylla sig själv blir ännu tydligare, eftersom hon själv delar uppfattningen om att hon genom sitt sätt att leva utsätter sig för våld.

Missbrukande kvinnor har ofta en låg självkänsla tillsammans med känslor av skuld och skam som förstärks av omgivningens attityder och bemötande.

Missbrukande kvinnor har mycket svårt att få hjälp. Hon har ingenstans att ta vägen då kriscentra och kvinnojourer inte tar emot dem. Socialtjänst, sjukvård och polis ger inte alltid ett bra bemötande. Många kvinnor kan berätta om hur de blivit nekade vård på akutmottagningarna för att de varit påverkade eller hur polisen vägrat ta upp en anmälan efter som hon varit otydlig och förvirrad. Inom socialtjänsten är det lätt att fokusera på missbruket och inte vilja eller våga se och tala om våldet.

Det är lätt att glömma att kvinnan, även om hon missbrukar och har en mängd andra problem, faktiskt har utsatts för ett brott. Hon lever i en relation som hon precis som andra misshandlade kvinnor har svårt att ta sig ur. Har hon barn blir det ännu svårare då hon förmodligen tror att barnen kommer att tas ifrån henne snarare än att hon får hjälp att klara av sin situation.

Det är inte så lätt att hjälpa den missbrukande kvinnan då hennes tillit till människor i allmänhet och myndighetspersoner i synnerhet oftast är dålig. Hon betar sig sällan som det idealiska offret utan kan vara svårtillgänglig, misstroende, provocerande, gapig, iskall, förvirrad eller stökig. Detta kan leda till att den som skall hjälpa henne ger upp, vilket kvinnan visste från början - det vill säga att hon inte är värd någon hjälp. Hennes känsla förstärks ytterligare – hon är inte värd att få hjälp.

Det krävs tålamod och styrka för att stå kvar och visa att man står ut med henne och tar henne på allvar.

Kvinnor som prostituerar sig

De prostituerade kvinnorna befinner sig i en extremt utsatt situation där hot, våld och våldtäkt är mycket vanligt förekommande. Många av kvinnorna lever i missbruksmiljöer. (Se ovanstående avsnitt).

Flickor och unga kvinnor utsatta för hedersrelaterat tvång, hot och/eller våld

(Särskild handlingsplan finns som vägledning i detta arbete, se intranätet ”Insidan”)

De system av regler som kallas hedersetik har sin grund i den patriarkaliska storfamiljen. Hedersetiken har ingen koppling till någon specifik religion, etnisk tillhörighet eller något samhällskikt. Den patriarkaliska storfamiljen garanterar varje individs trygghet och sörjer för allt, barn- och äldreomsorg, sjukvård, skolgång och till och med arbetslöshetsersättning. Familjen måste vara stark och väl sammanhållen. Sammanhållningen styrs av hedersetiken, en uppsättning oskrivna regler som alla medlemmar växer upp med. Dessa regler slår fast hur man skall uppträda för att inte vanhedra familjen. I många länder är hedersetiken och det hedersrelaterade våldet accepterat av samhällssystemet. Då får en brottsling mildare straff om han, eller i vissa fall hon, kan visa att brottsmotivet var att rädda familjens heder. Men man får inte glömma att även inom grupper där hedersetiken är stark är mord någonting negativt. En familj som begått ett hedersmord blir stämplad med blod, som man säger i folkmun.

I den patriarkaliska familjen är fadern familjens tydliga överhuvud. Hans skyldighet är att försörja familjen och skydda kvinnor och barn från utomstående. Tillsammans med de manliga släktingarna ansvarar han för kontrollen av kvinnornas sexualitet. Sex utanför äktenskapet är oacceptabelt och faders uppgift är att se till att döttrarnas oskuld bevaras tills de är gifta. Sköter han detta har han rätt till ett gott rykte – heder.

Kvinnans skyldighet är att vara kysk, lydig och en självupppoffrande mor. Hennes intressen underordnas familjens intressen av att ha markservice. Döttrarna befinner sig längst ner i familjehierarkin, vilket yttrar sig i inskränkningar i flickornas rörelsefrihet, umgänge, klädsel och vad de får göra. Flickornas personliga integritet kränks ideligen och kontrollen hårdnar vanligtvis när de kommer upp i puberteten på grund av föräldrarnas rädsla för sexuell aktivitet i någon form. En del flickor i dessa familjer lever i en outhärdlig situation och väljer att rymma eller söka hjälp utifrån. Att vända sig till någon utomstående är ett stort steg, eftersom det innebär att svek mot familjen. Flickan kommer med största sannolikhet att ådra sig familjens missnöje. Två skäl till att hon ofta väntar länge med att be om hjälp hos någon utomstående är att hon inte vill smutskasta sin familj och att hon är rädd för någon form av repressalier.

Oavsett vem i familjen som misssköt sig, vanhedras hela familjen - både kvinnor och män. Detta är mycket förnedrande för alla inblandade. I sådana fall måste familjen ta avstånd från den som orsakat dessa rykten. Straffet kan bli förskjutning. Ibland blir förskjutningen mer våldsam och kvinnan utsätts för ett så kallat hedersbrott. Den krets som omger en patriarkalisk familj är viktig. Om man vill stoppa det hedersrelaterade våldet bör man fokusera även på dem som skvallrar och hetsar familjens män till våld.

HBT – homosexuella, bisexuella och transsexuella

Partnervåldet i samkönade relationer följer ungefär samma mönster som i heterosexuellt partnervåld.

En föreställning är att våld i homosexuella förhållanden innebär att det är två jämbördiga parter som slåss och att ingen därför kan bli ett offer. En annan föreställning är att den ”maskulina” parten i ett homosexuellt förhållande som slår den ”feminina”. Även om det i vissa homosexuella förhållanden kan verka som om en part är mer ”maskulin” medan den andra är mer ”feminin” har detta ingenting att göra med vem som misshandlar och vem som blir misshandlad. Den mindre och svagare partnern kan mycket väl vara den som psykiskt terroriserar och grovt misshandlar den andra större och starkare partnern. Man får heller inte glömma att sexuellt våld inte är ovanligt vid partnervåld, allt ifrån att man kränker verbalt till att man utsätter den andra för grovt sexuellt våld, som leder till svåra psykiska och fysiska skador.

En skillnad mellan samkönat och heterosexuellt partnervåld är hotet om ”outing”. Detta innebär att förövaren hotar med att berätta för anhöriga, arbetskamrater eller övrig omgivning att den utsatta är homo- eller bisexuell och/eller transperson. Detta kan leda till att den utsatta inte vågar göra motstånd eller lämna förövaren.

Det kan vara svårt för HBT- personer (homosexuella, bisexuella, transsexuella) att använda samhällets hjälpinsatser. Det kan bero på att man inte tror att man skall bli väl bemött eller att det helt enkelt inte finns någonstans att gå, där någon kommer att tro och förstå en. Lojaliteten mot den egna minoriteten och rädslan för att bli stigmatiserad, både inom och utanför gruppen, gör att det ibland är svårt att söka hjälp. Rädslan att bli dömd och utsatt för homofobi är fortfarande stor.

Bemötande

- Utgå inte automatiskt från att personen du har framför dig är heterosexuell.
- Du kan fråga rakt ut om personen är HBT.
- Fråga rakt ut vem personen lever med, om våldet gäller partnermisshandel. Berätta att du misstänker att det handlar om partnervåld.
- Låt ingen annan automatiskt följa med som stödperson. Det kan mycket väl vara den personen som är förövaren.
- Orden lesbisk, flata, böj eller trans är ord som många personer inom HBT- gruppen själva använder sig av och behöver inte vara förknippade med något negativt för dem. Använd samma ord som personen använder.
- Utgå inte från att personen inte har barn bara för att denne är t.ex. homosexuell. Fråga om det finns barn eller andra familjemedlemmar och se till att dessa får hjälp och stöd.

HBT- personer kan ha ett sämre socialt nätverk än övriga personer eftersom deras anhöriga och vänner kan ha tagit avstånd från dem. Hjälparen måste ibland koncentrera sig på att försöka skapa ett kontaktnät, inte bara att återuppta ett gammalt.

Rättsprocessen

Anmälan

Kvinnomisshandel faller under allmänt åtal, vilket innebär att vem som helst kan polisanmäla misshandeln. Detta gäller dock inte tjänstemän som arbetar i en myndighet som faller under sekretesslagen. De kan bara göra polisanmälan vid brott, där minimistraflet är två års fängelse. Misshandel har lägre straffsats. Kvinnan måste själv göra polisanmälan.

Preskriptionstid

Preskriptionstiden för grov misshandel är tio år, fem år vid misshandel samt två år för ringa misshandel.

Polisförhör/Stödperson

Kvinnan kan ha en stödperson med sig under förhören och under en ev. rättegång. Stödpersonen kan också hjälpa kvinnan med olika kontakter med myndigheter. Kravet på en stödperson är att personen ska vara lämplig. Stödpersonen har inga juridiska befogenheter och måste godkännas av förhørsledaren och sedan av domstolen. Hos brottsofferjourerna (se under *Övergripande hjälpcentra*) finns särskilt utbildade, ideellt arbetande personer, som har till uppgift att stödja och hjälpa brottsoffer.

Målsägarbiträde

Kvinnan har rätt till målsägarbiträde vid vissa typer av mål, t.ex. sexualbrott och allvarligare former av misshandel och olaga hot. Det är bra om biträdet finns på plats redan vid första förhöret. Målsägarbiträdet utses av tingsrätten efter ansökan. Biträdet är advokat eller jur. kand. och är gratis. Kvinnan kan muntligt framföra till polis eller åklagare att hon vill ha ett målsägarbiträde. Biträdet bistår kvinnan på samma sätt som försvarsadvokaten bistår mannen och kan hjälpa kvinnan att föra fram eventuella skadeståndskrav. Om kvinnan inte har något målsägarbiträde är det åklagaren som för hennes talan.

Läkarintyg

Det är viktigt att läkarintyget är så korrekt som möjligt, eftersom detta kommer att vara underlag för en eventuell begäran om rättsintyg. Kvinnan har rätt att avböja en undersökning. Det är då viktigt att förklara att det krävs en fullständig kroppsbesiktning för ett rättsintyg.

Bevara bevis

Uppmana kvinnan att inte duscha och att inte slänga underkläder innan hon blivit undersökt.

Förundersökning

När förundersökningen är slutförd och åtal väckt är det en offentlig handling. Kvinnan, målsägaren, kan begära en kopia av utredningen hos polis/åklagare.

Anhållen/häktad

Åklagaren skall inom tolv timmar från det förundersökningen inletts besluta om mannen ska anhållas misstänkt för misshandel. Åklagaren har vid en anhållan tre dygn på sig att göra framställan till tingsrätten om att mannen ska begäras häktad. Häktningförhandling

skall ske senast fyra dagar efter gripandet. Om mannen anhållits/häktats i samband med polisanmälan och sedan släpps skall polisen meddela kvinna detta om hon har begärt det.

Besöksförbud

Åklagare eller domstol kan för att skydda en kvinna meddela en person i hennes närhet besöksförbud. Detta innebär att kvinnan under den tid som beslutet avser inte skall få besök av, kontaktas av eller följas efter av den person som förbudet avser. Besöksförbudet avser viss tid, högst ett år, men kan förlängas med högst ett år i taget.

Allmänt åtal

Misshandel faller under allmänt åtal, vilket innebär att åklagaren kan föra ärendet vidare även om kvinnan inte önskar medverka.

Åtal

Om förundersökningen visar att det finns tillräckligt med material för att påstå att mannen har begått ett brott, beslutar åklagaren att väcka åtal och lämnar en stämningsansökan till tingsrätten. När en åklagare väcker åtal tror han på kvinnans berättelse. Detta är viktigt att förmedla till kvinnan. Det betyder däremot inte att man misstror kvinnan om åtal inte väcks, men att åklagaren har bedömt att bevisföringen inte räcker.

Rättegången

Under rättegången får kvinnan ha med sig en stödperson som kan sitta bredvid henne i salen. Kvinnan har även i vissa fall rätt till målsägarbiträde. Under rättegången ska kvinnan berätta vad som hänt och vad som föranlett polisanmälan. Åklagaren för samhällets talan och ska bevisa att brott är begånget. Kvinnan kan oftast om hon önskar få träffa åklagaren före rättegången. Hon måste i så fall själv initiera kontakten. Kvinnan kan begära att rättegången planeras så hon slipper träffa mannen i rättssalen. Det anses dock ur bevissynpunkt bäst om mannen är med i rätten under förhöret. Målsägande talar under straffansvar och vittnen under ed. Den tilltalade mannen behöver inte tala sanning. Kvinnan kommer att uppleva att allt hon säger ifrågasätts. Om det blir alltför svårt kan man begära paus. Vid slutpläderingen kommer försvarsadvokaten att förringa vad målsäganden säger. Ofta blir det flera rättegångar då domen i regel överklagas.

Skadestånd

Blir domen fällande kan mannen dömas till att betala skadestånd till kvinnan. Om mannen inte har medel att betala skadestånd kan kvinnan få ersättning om hon har en hemförsäkring med överfallskydd. I annat fall kan Brottskadenämnden bevilja ersättning efter ansökan. Båda instanserna gör en prövning i frågan, men frångår sällan en dom. Ansökan om skadeståndsersättning kan göras i efterhand. Kvinnan bör informeras om detta.

Rättsligt stöd och skydd

Trygghetspaket

Trygghetspaketet innehåller bland annat en mobiltelefon med direktkoppling till polisen. Paketet och annan teknisk utrustning bör finnas hos varje polismyndighet och bör kunna lämnas ut dygnet runt.

Besöksförbud

Åklagare eller domstol kan för att skydda kvinnan och eventuella barn meddela en person i hennes/deras närhet besöksförbud. Detta innebär att kvinnan och barnen under den tid som beslutet avser inte skall få besök av, kontakt av eller följas efter av den som förbudet avser. Besöksförbudet avser viss tid, högst ett år, men kan förlängas med högst ett år i taget. När åklagaren beslutar om besöksförbud skall socialnämnden genast underrättas i de fall parterna har barn under 18 år.

Besöksförbud kan meddelas med ett barn som skyddsobjekt, om det finns risk att barnet ska utsättas för våld, hot eller trakasserier och samtliga förutsättningar för meddelande av besöksförbud är uppfyllda.

Personer som utsatts för brott ska sen 2006 få information om vilka bestämmelser som gäller för besöksförbud i fler situationer än tidigare när den dömde finns inom kriminalvård, rättspsykiatrisk vård eller sluten ungdomsvård.

Utvidgat och särskilt utvidgat besöksförbud.

I vissa fall kan åklagaren meddela beslut om utvidgat besöksförbud. Ett utvidgat besöksförbud gäller med den omfattning och de geografiska begränsningar som anges i beslutet. T.ex. kan beslutet avse förbud att uppehålla sig i närheten av kvinnas arbetsplats eller bostad. Den som överträtt ett utvidgat besöksförbud kan meddelas ett särskilt utvidgat besöksförbud. Ett sådant beslut omfattar olika platser där kvinnan brukar vistas.

Besöksförbud avseende gemensam bostad

Besöksförbud kan även avse förbud att uppehålla sig i den gemensamma bostaden om det finns en påtaglig risk för att den som förbudet avser kommer att begå brott mot sammanboendes liv, hälsa, frihet eller frid. Ett sådant besöksförbud får endast gälla trettio dygn och får endast förlängas om det finns särskilda skäl och endast sju dygn i taget. Polisen har befogenhet att avlägsna den som förbudet avser från bostaden.

Överträdelse av förbudet.

Den som överträder ett besöksförbud kan dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Prövning samt omprövning av beslut

Den förbudet avser kan överklaga åklagarens beslut till tingsrätten och vidare till hovrätten.

Om det finns skäl härtill genom ändrade förhållanden kan åklagaren häva eller ändra ett beslut om besöksförbud. Begäran om detta kan göras muntligen eller skriftligen. Åklagare kan inte häva eller ändra ett beslut som är föremål för rättens prövning.

Spärrmarkering

Vad innebär spärrmarkering

Uppgift om namn och adress tas bort från folkbokföringsregistret. Detta sker även i andra tillgängliga register hos myndigheter som hämtar sina uppgifter från folkbokföringsregistret.

Vad krävs

Sökanden skall kunna styrka ett sannolikt hot.

Ansökan och beslut

Ansökan görs hos chefen för Lokala Skattemyndigheten. Beslutet gäller ett år i taget. Det tar cirka 14 dagar innan spärrmarkeringen når fullt genomslag.

Nackdelar

Eftersom man inte finns i några register så tappar man lätt kontakten med samhällets olika serviceorgan. Dessa kontakter måste man själv ordna.

Kvarskrivning

Vad innebär kvarskrivning

En kvarskrivning innebär att man fortfarande finns skriven på den gamla folkbokföringsorten trots att man flyttat till en ny ort. Man bor således anonymt på den nya orten. Postadressen går då till den Lokala Skattemyndigheten på den ort man är skriven. Kvarskrivning får även avse den utsatte personens medflyttande familj.

Vem kan ansöka om kvarskrivning

Person som av särskilda skäl kan antas bli utsatt för brott, förföljelser eller allvarliga trakasserier på annat sätt och om den enskildes behov av skydd inte kan tillgodoses genom besöksförbud eller på annat sätt.

Ansökan och beslut

Ansökan görs hos chefen för Lokala Skattemyndigheten som fattar beslut. Beslutet gäller högst tre år i taget.

Nackdelar

Den berörde får inte någon service i den nya kommunen eftersom man inte är skriven där.

Skyddad adress/Namnbyte

Skyddad adress/namnbyte beslutas av lokala skattemyndigheten. Det innebär att den nya adressen inte får lämnas ut till någon. Namnbyte kombineras lämpligen med kvarskrivning som görs på Patent- och registreringsverket

Fingerade personuppgifter

Fingerade personuppgifter innebär att man får en ny identitet med fingerat personnummer etc. Detta skydd används mycket restriktivt. Beslut om detta fattas av Stockholms tingsätt efter ansökan från Rikspolisstyrelsen. Ansökan kan göras hos polisen eller hos Rikspolisstyrelsen direkt.

Skydd som kvarskrivning, spärrmarkering och fingerade personuppgifter medför stora konsekvenser i kvinnans liv. Om det ska fungera måste hon flytta, byta arbete och um-

gänge osv. Fingerade personuppgifter medför utöver detta en rad komplikationer eftersom allt som rör hennes tidigare liv står i hennes gamla namn och personnummer.

Förtur till bostadsförmedlingen

Alla som har svenskt personnummer kan söka förtur till bostad hos bostadsförmedlingen. Den som av sociala eller medicinska skäl har ett särskilt bostadsbehov och som inte på egen hand kan lösa behovet, kan få förtur till bostad hos Stockholms Stads Bostadsförmedling. Skälen till förtur måste styrkas av intyg. Det är svårt att bli beviljad förtur i Stockholm. Blanketter för förtursansökan finns hos Stockholms Stads Bostadsförmedling AB och kan fås genom www.bostad.stockholm.se eller beställas per telefon 08-587 188 80.

Sjukvården

Inom sjukvården gäller anmälningsplikt utifrån Socialtjänstlagen 14 kap 1 §. Sjukvårdspersonal är skyldig att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som innebär att den behöver ingripa till underårigs skydd. Det är socialnämndens och inte vårdpersonalens uppgift att utreda huruvida ett barn behöver skydd eller inte. För vårdpersonal räcker det om de får reda på eller befarar att ett barn far illa. Detta är viktigt att tänka på när man inom vården träffar misshandlade kvinnor med minderåriga barn. Barn som bevittnar våld i hemmet far illa. Är man osäker finns möjlighet att ringa till socialtjänsten och beskriva situationen.

De stora akutsjukhusen inom Stockholms läns landsting har alla stor erfarenhet och kunskap om misshandlade kvinnor.

Karolinska sjukhuset, Huddinge

Vid Huddinge akutmottagning arbetar man efter en intern handlingsplan för misshandelsfall med särskilt tillägg för vård och bemötande av misshandlade kvinnor. Sjukhuset använder även en speciell misshandelsjournal med checklista som hjälpmedel vid undersökning av misshandlade patienter. Checklista, anamnes, fotografier och status med figurmärkning ger underlag för ett rättsintyg och ett gott omhändertagande.

Övergripande hjälpcentra

Polisen

I nödsituation ring **112**

Växel 08-0

Söderortspolisen, vakthavande 08-401 20 05

Familjevårdsenheten inom Söderortspolisen, expeditionen, 08-401 25 62 eller 401 25 63. På familjevårdsenheten utreds alla brott i nära relationer. Enheten utreder även brott mot barn under 15 år, där gärningsmannen inte är känd. På enheten arbetar 25 utredare, 2 chefer tillika förundersökningsledare samt 5 åklagare, samtliga med specialkompetens.

Socialjouren i Stockholms Stad

Dygnet runt 08-508 40 000

Brännkyrkagatan 123

117 91 Stockholm

Socialjouren kontaktas när ordinarie socialtjänst är stängd. Om en kvinna behöver hjälp akut blir hon omhändertagen och kan vid behov hämtas på plats.

Erfarna socialsekreterare kan erbjuda kvinnan

- Samtal
- Att följa med till sjukhus
- Att hjälpa kvinnan med polisanmälan
- Att se till att trygga barnen
- Fortlöpande kontakt under natten eller helgen
- Kontakt med polisen för att informera om eventuellt åklagar beslut angående mannen
- Att ordna skyddat boende för kvinnan och barnen
- Kontakt med ordinarie stadsdelsförvaltning
- Samtal med mannen om kvinnan så önskar

Skyddade boenden

Kriscentrum för kvinnor

08- 508 25 544, dygnet runt 08-429 99 40

Wollmar Yxkullsgatan 23

118 50 Stockholm

På Kriscentrum kan våldsutsatta kvinnor få skydd, stöd och professionell hjälp. Kvinnor kan själva söka hjälp. Stadsdelsförvaltningarna och socialjouren kan hänvisa kvinnor till mottagningen, men också placera kvinnor i det skyddade boendet, där det finns plats för 10 kvinnor med eller utan barn. Alla har egna rum. Kök och vardagsrum är gemensamma. Kvinnorna lagar själva sin mat och tar hand om sin barn. Alla hjälps åt med tvätt och städning. Det finns utbildad personal dygnet runt och varje kvinna får en kontaktperson. Erfarna socionomer arbetar med stödsamtal. Det finns även en hantverkspedagog och en socialpedagog anställda. Barnteam finns som särskilt stöd för barnen.

- Mottagning på dagtid med stödjande och återupprättande samtal. Kvinnorna kan vara anonyma.
- Samtalsgrupper
- Rådgivande samtal med jurist
- Skyddat boende
- **Team för våldtagna kvinnor 08- 508 25 541 eller 08- 644 10 42 (Alla kvinnors hus).** Kvinnorna har rätt att vara anonyma.

Alla kvinnors hus

08-644 09 25 eller jour 08- 644 09 20 9.00 – 21.00, lördagar – söndagar 18.00 -21.00

Svartensgatan 3

Box 4023, 102 61 Stockholm

Vid Alla Kvinnor Hus kan kvinnor som lever i misshandelsförhållanden och/eller är utsatta för sexuella övergrepp få råd, stöd och/eller skyddat boende. Expeditionen är öppen för personliga besök efter tidsbeställning måndag - torsdag 9.00 –18.00 och fredag 9.00-17.00. Telefonjour alla vardagar på kontorstid telefon 08-644 09 25. Skyddat boende kan erbjudas till elva kvinnor med barn. Det finns fem lägenheter och fyra boenderum med tillgång till kollektivt kök och samlingsrum, 2 platser i lägenhet där kvinnor med tonårssöner kan placeras och där man kan ta med sig husdjur. Målsättningen är att boendet skall vara kortvarigt. Alla Kvinnors Hus tar inte emot kvinnor med missbruk eller psykisk sjukdom. Djur kan ej medtagas.

Hvilan, stadsmissionen

08-612 80 13

Ingemarsgatan 9

113 54 Stockholm

Akut och korttidsboende för hemlösa kvinnor med missbruks- och/eller psykiska problem.

Har 3-4 platser avdelade för våldsutsatta kvinnor.

Kruton, skyddat boende för flickor 13-20 år

08-508 44 550

Adressen lämnas ej ut.

Kruton är ett kris- och utredningscentrum för tonårsflickor 13-20 år som utsatts för s.k. hedersrelaterat våld eller hot om våld från närstående. Kruton tar emot akut eller planerat, dygnet runt enligt SoL eller LVU. Kruton har 8 platser. Möjlighet finns till placering i jourhem, efter särskild bedömning.

Stöd- och rådgivningscenter för flickor/unga kvinnor med utländsk härkomst

(Kruton, Stockholm HVB i samarbete med Terrafem)

08-508 44 558 måndag - fredag 9.00-16.30. Övriga tider 08 -508 44 550, eller via mail centret@sot.stockholm.se

Mottagning för flickor/unga kvinnor 13-20 år med utländsk härkomst som utsatts eller riskerar att utsättas för så kallat hedersrelaterat våld, hot och förtryck från nära anhörig. Personalen är utbildade socionomer och arbetar även på Kruton.

- En mottagning som hon kan använda sig till för stöd och hjälp – även anonymt.
- Råd och vägledning utifrån situationen.
- Konsultation för socialtjänstpersonal och personal inom skolan.

Unga Kvinnors Värn (UKV)

Jakob Westins gata 1 A

08-652 99 98 dagligen 8.00-23.00

Stiftelsen UKV är ett kris- och motivationshem som bedriver kvalificerat psykosocialt arbete med utsatta kvinnor. Personalen har en kristen livssyn. UKV har 7 platser och tar emot ensamstående kvinnor 18-30 år, misshandlade och/eller hotade kvinnor av alla nationaliteter i behov av skydd, men inte kvinnor i aktivt missbruk. UKV har 2 utslussningslägenheter, 1 plats i lägenhet för kvinna med barn.

ukv@telia.com, hemsida www.ukv.se

Systerjouren Somaya, tjejjourens skyddade boende för tjejer över 18 år

I Stockholmstrakten, adressen lämnas inte ut

08- 795 95 91, jourtelefon 076- 27 62 011

3 platser för tjejer över 18 år

Vid akutinskrivning även 0762/76 20 11

tjejjouren@somaya.se

Svärdsliljan

Hägersten

08-18 92 52

Surbrunnsgatans stödboende

08-612 08 42

Ersta fristad (Ersta härbärke)

Akut krisboende för 5 kvinnor och barn utsatta för våld och/eller hot i hemmet, placering via socialtjänsten/socialjouren. Tidsgräns 3 månader, dygnetruntbemanning, anställd socialpedagog. Utslussningslägenhet.

www.erstadiakoni.se

Farstavikens hotell och kursgård, Frälsningsarmen

08-570 340 80

Ej stöd, endast boende.

Frälsningsarmén Skogsbo

www.fralsningsarmen.se/skogsbo telefon 08-715 64 75 eller 0739-206443

Mellanboende för utsatta kvinnor med barn.

Kvinnoboendet Syrenen

08-508 40 180

Södermannagatan 2

116 23 Stockholm

Stödboende med 13 platser skyddat boende för kvinnor med missbruk och/eller psykosociala besvär. Våldsutsatta kvinnor tas emot efter beslut och planering från sdf. Dygnetruntbemanning. Ej barn.

Tjej och kvinnojourer

Terrafem

Kungsholmsgatan 8, Stockholm 08-643 05 10

Nationell jourtelefon ett 40-tal olika språk 020-521010 vardagar 10.00 -12.00 (för Sthlm)
info@terrafem.org

Systerjouren Somaya

Kvinnojouren 08-760 96 11 måndag - fredag 9.15-17.00, onsdag och fredag 18.00-20.00, lördag 11-13.

kvinnojouren@somaya.se,

Tjejjouren 08-795 95 91 samma tider som ovan.

- Kvinnojour med muslimska och andra kvinnor från ca 20 länder med 30 språk
- Rådgivning per telefon, vardagar anställd personal, volontärer onsdags- och fredagskvällar samt lördagar 11-13
- Möjlighet att komma för rådgivning, tjejjouren kommer också till tjejen.
- Kontaktperson som talar egna språket, från samma land.
- Hjälp att ordna skyddat boende
- Ger brottsoffersstöd, följer med till polis, advokat, läkare, rättegångar m.m.,
- Rådgivning till personer som i sitt yrke kommer i kontakt med muslimska flickor och kvinnor. Tjejjouren har också utåtriktad verksamhet, som föreläsning i skolor.
- Tjejgrupper

Kvinnorådgivningen i Botkyrka

Dagtid 08-530 620 46

Rikskvinnocentrum, Uppsala

Dygnet runt 018-611 40 00

Tjejprojektet Dalia

www.kvinnonet.org

08-646 10 70, 08-411 78 55, till tjejprojektet 728 00 55, gratistel för tjejerna 020-40 70 40
Dalia är en stödjande verksamhet för flickor och unga kvinnor med utländsk härkomst som kontrolleras genom våld och hot från föräldrar och andra närstående.

Elektra (Fryshuset)

Mårtendalsgatan 2 -8

Box 92022, 120 06 Stockholm

08-691 76 00, 08- 691 72 99

elektra@fryshuset.se, www.elektra.nu

- Kurativt stöd för tjejer och killar som lever under hedersförtryck, ibland i grupp
- Egen hemsida med råd och stöd till invandrarflickor
- Utbildning för kontaktpersoner till unga utsatta invandrarflickor
- Elektras bröder – pedagogisk teater i samarbete med Riksteatern, Uppsala stadsteater
- Sharafs hjältar, förebyggande och uppsökande arbete för att påverka killars attityder till hederskultur.

Frizonen

08-650 21 32 måndag, onsdag, torsdag 16.00-20.00

Frizonen är en tjejjour och träffpunkt för tjejer mellan 12-20 år. Föreningen är politiskt och religiöst obunden.

Rädda barnen

08-698 90 00 måndag - fredag 8.30-17.00

E-postadress: flicka@rb.se, websida: flicka.nu

Mottagning och telefonjour för flickor som lever i dubbla kulturer.

Övriga kvinnojourer

- Botkyrka **020-33 33 88**
- Haninge **08-777 68 60**
- Huddinge **08-746 75 53**
- Järfälla **08-580 269 00**
- Nacka/Värmdö **08-601 95 72**
- Norrtälje **0176-192 19**
- Sigtuna **08-591 193 41**
- Sollentuna **08-35 60 69, 2 platser i skyddat boende**
- Solna **08- 279080**
- Upplands- Bro **08- 582 40 999**
- Upplands Väsby **08- 590 911 91**
- Österåker **08- 540 600 16**

Övriga tjejjourer

- Haninge tjejjour **08-777 68 60**
- Tyresö tjejjour **08-742 23 33**
- Kungsängens tjejjour, **Ebba 582 40 999**
- Norrtälje tjejjour, **Siri 0176-20 83 33**
- Järfälla tjejjour **0739- 22 44 65**

För barn och ungdomar

BUP Bågen

Grindhuset, Tideliussgatan 22, 08-690 50 45

Erbjuder terapeutisk behandling för barn och ungdomar upp till 17 år, som bevittnat våld mellan vuxna i familjen.

- Gruppbehandling
- Konsultation
- Kristerapi
- Metodutveckling

BRIS – Barnens rätt i samhället

0200-23 02 30 måndag-fredag 15.00-21.00, lördag, söndag och helgdag 15.00-18.00

Barnens hjälptelefon för ungdomar upp till 18 år. Bris betalar samtalet och det syns inte på telefonräkningen.

Rädda Barnen

Centrum för barn och ungdomar i kris, 08-698 90 00 måndag – fredag 8.30 – 17.00

För barn som varit utsatta för våld eller sexuella övergrepp eller bevittnat våld mot närstående

- terapisaamtal för svårt utsatta barn upp till 18 år som varit med om traumatiska händelser.
- En länk till socialtjänsten eller andra myndigheter
- Bistå professionella med stöd och vägledning.

Linnamottagningen (Kvinnors nätverk)

08-728 00 55, ungdomsjour alla dagar 020-40 70 40 17.00- 22.00

Stöd och skydd till tjejer och killar 13-25 år utsatta för hedersrelaterat våld, hot och förtryck. Personalen är utbildade socionomer.

- Tar emot ungdomar direkt för anonym rådgivning.
- Arbetar med samtal, medling och konflikthantering med ungdomar och deras familjer.
- Stöd till ungdomar och följer dem utifrån en individuell handlingsplan.
- Anpassat skyddat boende utifrån ungdomens behov.
- Handledd kontaktperson med specialkompetens knuten till boendet.
- Bistår professionella med kompetens i frågor som rör hedersrelaterat våld, hot och förtryck.

Stöd- och rådgivningscenter för flickor/unga kvinnor med utländsk härkomst

(Kruton, Stockholm HVB i samarbete med Terrafem)

08-508 44 558/559 måndag - fredag 9.00-16.30

Mottagning för flickor/unga kvinnor 13-20 år med utländsk härkomst som utsätts eller riskerar att utsättas för så kallat hedersrelaterat våld, hot och förtryck från nära anhörig. Personalen är utbildade socionomer och arbetar även på Kruton.

- En mottagning som hon kan använda sig till för stöd och hjälp – även anonymt.
- Råd och vägledning utifrån situationen.
- Konsultation för socialtjänstpersonal och personal inom skolan.

Brottsofferjourer

Brottsofferjourer finns på drygt 110 ställen över hela landet. Dessa består av gediget utbildade personer som har tystnadslöfte, ger medmänskligt stöd genom att lyssna, samtala och informera.

Telecentral till lokala brottsofferjourer 0200-21 20 19 (Brottsofferjourernas riksförbund BOJ)

Skärholmen 08-708 95 80

Stockholms innerstad 08-612 2121

Västerort 08-89 70 00

Spånga-Kista 08-36 44 99

Brottsofferjour Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL)

08-34 13 16 måndag-fredag 19.00- 23.00

För män

Manscentrum

Götgatan 83 D www.manscentrum.se

Rådgivning och tidsbeställning vardagar 8.30-10.00, övrig tid telesvar.

08-643 11 83, 11 84, 11 86, 11 71

Manscentrum är en politiskt och religiöst oberoende stiftelse vars inriktning är att bistå män i kris. En övergripande målsättning är att hjälpa män och kvinnor att leva bättre tillsammans.

Manscentrum driver rådgivningsverksamhet, dit ett stort antal män vänder sig för att få hjälp och stöd när de drabbats av svårigheter som de själva inte kan hantera.

Mansjouren

Karlbergsvägen 35 A

08-30 30 20

Mansjouren är en ideell stödorganisation för män. Man arbetar med stödsamtal enskilt och i grupp och har även jourtelefon.

Bilaga I

Teoretiska utgångspunkter

Våld som samhällsproblem kan ses utifrån följande perspektiv

Ett människorättsproblem:

- Utifrån FN:s stadgar om mänskliga rättigheter samt barnkonventionen, där det anges att var och en har rättighet till ett liv utan våld eller hot om våld.

Ett jämlikhetsproblem:

- Våld utövas i ett maktsyfte. Genom ett ojämlikt samhälle upprätthålls grunderna för våldets natur. Samhällets strukturella makt, kontroll och styrning påverkar våldet. Män världen över och även i Sverige befäster på olika sätt ofta en strukturell makt som i ett större perspektiv möjliggör att män utövar våld mot kvinnor. Ökad jämlikhet och jämställdhet mellan könen och människor, minskar våldsmöjligheterna.

Våld som ett osynliggjort problem:

- Våld skapar skam och skuldkänslor, vilket medför svårigheter att bryta våldet. Polis, rättsväsende, socialtjänst och sjukvård har i många fall haft ett bagatelliserande och/eller skuldbeläggande perspektiv på våldsoffret, vilket medfört ökad skam och skuldkänslor hos våldsoffret. Genom att ta ställning mot våld och för kvinnofrid - och synliggöra våld mot kvinnor som ett samhällsproblem och ett individuellt problem hos män - kan det underlätta för utsatta kvinnor att ta steget ur ett våldsförhållande.

Våld som ett hälsoproblem:

- Våld upptar en stor del av samhällets resurser inom rättsväsende, sjukvård, socialvård och sjukvårdsförsäkringar. Många sjukskrivningar och mycket ohälsa har sin grund i våld.

Våld i ett genusperspektiv:

- Det mesta våldet utövas av män. I nära relationer är det nästan uteslutande män som utövar våld. Män har möjlighet att utöva våld utifrån att män i ett samhälls- och individuellt perspektiv strukturellt är överordnad kvinnan.

Våldets orsaker och konsekvenser

Mäns våld mot kvinnor i en nära relation kan inte förklaras på något enkelt sätt. Det finns många teorier om våldets orsaker och mekanismer, som söker förklaring hos individer, relationer, situationer och samhällsstrukturer. Våldet kan se olika ut, men det är alltid de som utövar våldet, som är ansvariga för det.

Att utsättas för psykiskt, fysiskt och sexuellt våld av en närstående person leder alltid till medicinska och sociala konsekvenser och ger psykologiska men. Kvinnor som blir utsatta

för våld får ofta en bristande tillit till människor som vill hjälpa henne, vilket gör att hon inte förmår att berätta vad som hänt eller inte förväntar sig att bli trodd. Hon kan också ångra det hon berättat och förneka det. Hon kan bli rädd och osäker, vilket kan komma till uttryck i att hon blir aggressiv även mot dem som vill hjälpa henne. Aggressionen beror på våldet och kränkningarna hon utsatts för och de känslor av skam, som hör samman med dessa erfarenheter, samt för att behöva söka hjälp. För en del kvinnor kan kontakten med myndigheter kännas så hotfull både för henne själv, barnen och hennes relation, att hon inte vill ha någon insyn. Ibland kan mannen ha förbjudit henne att ha kontakt. Genom det våld mannen utövat kan kvinnans självförtroende/självkänsla ha brutits ned i så hög grad att hon inte tror att hon kan få hjälp eller att hon kommer att förlora sina barn om hon söker hjälp. Ytterligare en konsekvens kan vara att kvinnan tillfälligt "förlorat" sin föräldraauktoritet. Kvinnan kan ha utstått kränkningar från mannen, som syftat till att bryta ner hennes självförtroende även som mamma. Med stödjande insatser kan kvinnan dock återuppta sin föräldraauktoritet. Rädsla och ambivalenta känslor gentemot mannen är också hinder för kvinnan att söka hjälp.

Att observera i mötet med våldsutsatta kvinnor

Kännetecknande för våldsutsatta kvinnors kris och krisreaktioner är bland annat stark rädsla, trötthet/utmattning, stress och skadad självkänsla/självförtroende. Vidare kan en del kvinnor uppvisa symtom på depression, självmordsbenägenhet och PTSD- posttraumatiskt stressyndrom. Ytterligare reaktioner kan vara sömnproblem, sorg- och psykosomatiska reaktioner.

Teori om våldets normaliseringsprocess

Sociologen Eva Lundgren förklarar i sin teori om våldets normaliseringsprocess (1991) hur våldet i ett parförhållande kan stabiliseras och vidmakthållas samt vilka mekanismer som är verksamma i våldsprocessen. Lundgren beskriver hur våldet i denna process påverkar både kvinnan och mannen. I följande text kommer fokus att ligga på förståelse för vilka effekter våldet och våldets normaliseringsprocess kan ha för kvinnan.

Begreppet "normalisering" syftar på att det upprepade våldet successivt kommer att uppfattas som ett normalt inslag i vardagen. Lundgren betraktar inte våldsamma parförhållanden som väsens-/artskilda från fredliga parförhållanden, utan som gradskilda från dessa. Hon menar att övergångarna mellan ett fredligt och ett våldsamt parförhållande är glidande. Detta innebär glidande övergångar mellan en överordnad mansroll och en våldsam mansroll samt mellan en underordnad kvinnoroll och en kvinnoroll som innebär underkastelse och misshandel. Vidare menar Lundgren att dessa glidande övergångar gör sig gällande på handlings- och upplevelseplanet. En konsekvens av detta är att gränserna mellan kärlek och våld suddas ut.

Strategier och verksamma mekanismer i våldsprocessen

Allteftersom våldet gradvis normaliseras kommer både kvinnan och mannen att utveckla strategier för att uppnå bestämda mål. För mannen handlar det framförallt om att på olika sätt kontrollera kvinnan. Centrala kontrollmekanismer är isolering av kvinnan och växling mellan värme och våld.

Kontrollerad isolering

- Kontrollerad isolering innebär att mannen avskärmar kvinnan från omvärlden, till exempel hindrar kvinnan att ha egna relationer med vänner och släktingar. Isoleringen bidrar till att få kontroll över kvinnans livsutrymme, hennes handlingar, tankar och upplevelser.

Kontroll med växling mellan värme och våld

- Kontroll med växling mellan värme och våld innebär att relationen innehåller inslag av både våld och värme/omsorg. Mannen kontrollerar denna växling mellan ont och gott. Lundgren menar att denna kontrollmekanism kan jämföras med tortyrens dynamik i vilken effekten av tortyren förstärks när smärta och omsorg växlar. Tortyroffret kan känna tillgivenhet när smärtan uteblir och torteraren ger den omsorg som offret behöver, till exempel mat, dryck, vila och förståelse.

Kvinnans strategier

I den strategi som kvinnan utvecklar i våldsprocessen anpassar hon sig till våldet. Genom anpassningen blir våldet normaliserat. Från början handlar strategin om att få slut på våldet, att anpassa sig till mannens krav så att han slutar att misshandla. Så småningom blir anpassningen en strategi för att överleva.

Inledningsvis kan kvinnan uppleva våldet som avvikande och utifrån ett chocktillstånd förskjuta våldets orsak och förklara våldet som en olycka. Allteftersom våldshandlingarna upprepas kommer de successivt att uppfattas som vanliga. Våldet blir något som förväntas, accepteras och försvaras i vardagen. Verkan av att under lång tid vara utsatt för hot, tvång och våld är att kvinnan gradvis resignerar och ger upp. Det finns ingen kraft eller möjlighet till motstånd eller att upprätthålla en egen förståelse för vad som sker. Kvinnan tappar alltmer sin verklighetsuppfattning och gränserna för acceptabelt och oacceptabelt suddas ut. Våldet börjar upplevas som normalt.

Våldets konsekvenser för kvinnan

Lundgren menar att kvinnan ganska snart bygger upp skuldkänslor till våldet och ser orsaken till våldet hos sig själv. Gradvis accepterar och internaliserar kvinnan våldet, mannens motiv för våldet och hans krav på henne. Detta påverkar kvinnans självbild så att hon börjar se på sig själv med mannens ögon och därmed anpassar sin identitet efter hans förväntningar.

Den fysiska och psykiska isolering som kvinnan utsätts för resulterar slutligen i att hon förlorar sin egen referensram för vad som är goda respektive onda upplevelser. Hela kvinnans känsloliv och alla hennes sociala upplevelser, upplever hon i förhållande till mannen. Lundgren menar att våldsverkligheten blir den enda orienteringspunkten i livet samtidigt som kvinnan utvecklar ett känslomässigt beroende gentemot mannen i våldsprocessen.

Det känslomässiga beroendet förstärks genom växlingen mellan våld och värme. Ont och gott blir relativa begrepp när det goda upplevs i en tillvaro där förekomsten av våld är det normala. Goda upplevelser kommer att tillmätas större vikt än onda. I kvinnans nu påtagligt förminskade livsutrymme är hennes möjligheter till egen kontroll minimal. Istället råder en dubbelhet där både gott och ont, straff och tröst kommer från mannen. Lundgren menar att denna dubbelhet kan resultera i att kvinnan till slut upplever våldet som ett uttryck för omsorg och kärleksfullhet. I detta skede har normaliseringen av våldet kommit så långt att kvinnans möjligheter eller hennes förmåga att välja själv, är i det närmaste obefintlig. För att bryta processen krävs hjälp utifrån, menar Lundgren.

Traumateori

Specifikt för våldsutsatta kvinnor är att de varit utsatta för långvarigt och upprepat trauma av en man i en nära eller före detta nära relation. Psykiater Judith Lewis Herman beskriver långvarigt och upprepat trauma och vilka effekter detta kan få för individen (1998). Herman gör jämförelser mellan våldsutsatta kvinnors situation och individer som sitter fängslade. Hon menar att det i bägge fallen handlar om fångenskap. Det är just i fångenskap som långvarigt och upprepat trauma kan förekomma. En politisk fånge som sitter inlåst i fängelse är hindrad att fly genom låsta dörrar och andra fysiska barriärer. När det gäller fångenskap i hemmet är barriärerna för en misshandlad kvinna i allmänhet osynliga, men ändå oerhört mäktiga. Herman menar att kvinnor hålls fångna genom social, psykologisk, ekonomisk och rättslig underordning samt genom fysisk styrka.

Mannens metoder i våldsrelationen

Herman beskriver de metoder som mannen i en våldsrelation kan använda, vilka samtliga syftar till att uppnå kontroll över kvinnan. Det handlar om att på olika sätt systematiskt och upprepat tillfoga kvinnan psykiska trauman. Några centrala inslag enligt Herman; att framkalla skräck och hjälplöshet, skada kvinnans självkänsla, fysiskt våld samt hot om våld och död, svartsjukt övervakande, isolering, kränkningar av kvinnans relationer (t.ex. barn) samt tvång att bryta mot sina egna moralprinciper.

Traumatisk bindning

Herman förklarar hur det upprepade våldet påverkar relationen och hon talar om en speciell känslomässig eller traumatisk bindning mellan mannen och kvinnan. Den traumatiska bindningen utvecklas genom att mannen isolerar kvinnan, kombinerat med att han växlar mellan perioder av våld och tillfälliga frister utan våld. Herman menar att kvinnan lever i skräck inför mannens våld, men då hon på flera sätt är beroende av honom innehåller relationen även tacksamhet över att fortfarande vara i livet. På så sätt kan hon komma att uppleva mannen som allsmäktig. Då kvinnan blir isolerad ökar hennes beroende av mannen inte bara vad det gäller överlevnad och kroppsliga behov utan också för information och ”emotionellt stöd”. Isoleringen påverkar även kvinnan så att hon successivt kommer att införliva mannens sätt att se både på sig själv och omvärlden.

Våldets konsekvenser för självkänslan

Herman menar att en traumadrädd person har skadats i sin grundläggande jagkänsla. Grunden för personlighetsutveckling är en trygg känsla av samhörighet med människor som bryr sig om en, men det är just den samhörighetskänslan som förstörts genom traumat. Den traumatiska händelsen förstör alltså tron på att man kan vara sig själv i relation till andra, vilket för med sig konsekvenser för en persons självkänsla och förmåga till nära relationer.

Skam och skuld

Känslor av skam och skuld är kopplade till en traumatisk händelse menar Herman. Hon gör en jämförelse med normala utvecklingskonflikter där en otillfredsställande lösning i fråga om självständighet bidrar till känslor av skam och tvivel. En otillfredsställande lösning av normala utvecklingskonflikter i fråga om initiativkraft och kapacitet bidrar till känslor av skuld och underlägsenhet. Herman menar att samma känslomässiga reaktioner följer efter en traumatisk händelse. Känslor av skam kommer ur hjälplöshet och kränkning av den kroppsliga integriteten och den förödmjukande syn en annan person har på en. Skuldkänslor uppstår då den traumatiska händelsen ointetgör personens initiativkraft och slår ut den individuella kapaciteten.

Trauma och tillfrisknande

Herman menar att det är individuellt hur en person reagerar på en traumatisk händelse. Avgörande för vilken verkan ett trauma får är själva den traumatiska händelsens karaktär, men i viss mån även den drabbade personens återhämtningsförmåga. Kärnan i traumat är känsla av maktlöshet och att banden till andra människor klipps av. Tillfrisknandet grundar sig således på att överlevarens (den traumadrabbade personens) självbestämmande återställs och att nya band skapas. Vidare menar Herman att ett tillfrisknande endast är möjligt inom relationer och går inte att uppnå i isolering. En viktig förutsättning är att överlevaren återfår sitt självbestämmande och makten över sitt liv. Med stöd av andra personer är det överlevaren själv som måste verkställa sitt eget tillfrisknande. Herman ser på tillfrisknandet i tre stadier vars uppgifter är: upprättandet av trygghet, hågkomst och sörjande samt upprättande av normal, social samhörighet.

Våldsutövande män

Vad är våld, och hur kan vi förstå våld?

Vår utgångspunkt är att se våld som en kriminell handling och ett omfattande samhällsproblem i relation till sociala, medicinska och samhälleliga konsekvenser. I ett makroperspektiv kan våld ses som ett samhällsproblem, eftersom det belastar många samhällsinstanser både vad gäller mänskligt lidande och ekonomiska resurser. Sett ur ett mikroperspektiv är det en kriminell handling, där det finns en eller flera ansvariga förövare och ett eller flera våldsoffer vilka kan drabbas av fysiskt, psykiskt, socialt samt ekonomiskt och materiellt lidande.

Våld bör ses som både ett symptom och ett problem. Det finns en orsak till att våldsutövaren utövar våld, vilket bör bemötas utifrån det perspektivet. Samtidigt är våld ett problem som är farligt och ska hanteras ur våldsoffrets perspektiv gällande skydd, säkerhetstänkande och stöd.

Våld är hierarkiskt

Våldet är till sin natur hierarkiskt och utövas alltid ovanifrån och med mål att skapa, upprätthålla eller öka makten i en relation.

Forskning visar att ju tydligare hierarkier det finns i en relation desto mer våldsbenägen är en relation. Ökad jämställdhet är således ett gott botemedel mot våld.

Våld är inte en tillfällighet eller slump

Våldet i en relation är inte tillfälligt, utan utövas vid valda tillfällen. Våldet utövas oftast då ingen utomstående ser eller kan bevittna. Det är en myt att alkohol, droger eller förlorad besinning är orsak till våldet. Ofta används dessa orsaksförklaringar som skäl eller ursäkt till att använda våld. Då det gäller det fysiska våldet är det vanligt att männen slår mot kroppsdelar där det inte syns och ger märken eller som normalt skyls med kläder.

Psykologen Per Isdal menar att våldet har två komponenter som styr handlingen. En emotionell del och en förnuftsdel.

- Den emotionella delen är de uppbyggda känslor som ligger till grund för våldet. Exempelvis känslor av kränkning, hjälplöshet, ilska, hat, saknad, längtan och behov av kontroll.

- Förnuftet är den rationella delen, hur en person handskas med sina känslor och vilka handlingsval denne gör.

Den som lärt sig att använda våld för att bearbeta sina känslor kommer att använda våld för att försöka uppnå kontroll över sina känslor.

Utifrån detta synsätt bör det således gå att välja att inte använda våld.

Våld är effektivt

Våld är på kort sikt effektivt. Det ger och vidmakthåller makt och kan stoppa en konflikt eller ett upplevt hot. Våldet ger utövaren en tillfredsställelse av respekt och makt. Genom denna tillfredsställelse blir våldet positivt förstärkande för utövaren.

Cykliskt våld

Våld återföds ofta i ett generationsperspektiv. Om vi växer upp med våld i familjen finns det stora risker att vi som barn lär oss att använda våld för att skapa kontroll eller uppnå våra syften. En far riktar våld mot sin son, dotter eller barnens mor. I vuxen ålder använder sedan sonen våld mot sina närstående, sambo, flickvän, fru etc. Undersökningar visar att 80% av våldsbenägna ungdomar har upplevt våld i hemmet och att ca 25% av de våldsut-satta kvinnorna brukar våld mot sina barn.

Orsaker till mäns våldsproblem

Vanmakt, makt och maktlöshet

De flesta män med våldsproblematik upplever att orsaken till våldsutövandet är vanmakt, makt och/eller maktlöshet. Genom ett våldsagerande skapar de kontroll över vanmakten, förstärker sin maktposition eller återupprättar makt i en maktlös situation.

Kopplat till olika maktorsaker går det att härleda fler orsaksperspektiv utifrån den våldsut-övandes personliga och sociala situation. De olika orsaksförklaringarna till våld bör inte ses som den enda förklaringen utan ofta är det en kombination av flera orsaksförklaringar.

Individuella orsaksförhållanden

- Betingelser i en individs inlärningshistoria. Vad har individen varit med om som barn, ungdom och vuxen. Den vanligaste förklaringen är att mannen varit utsatt för våld som barn eller att de har bevittnat våld i en nära relation eller familjen. Olika slags upp-växtvillkor vet vi påverkar hur vi är som vuxna och vilken psykologisk och psykosoci-al nivå vi har. Våldsproblem kan ha sin orsak i inlärd känslor och beteenden av makt-löshet, trauman, förluster, mobbing, brist på omsorg och våld mm.
- Under individuella förklaringar kommer även biologiska förklaringar som tempera-ment, perceptionsstörningar, syndrom mm.
- Skapande och upprätthållande av makt och kontroll blir en del av ett individuellt or-saksförhållande, då makten och kontrollen på ett våldsamt sätt riktas mot en individ.

Grupprelaterade orsaksförhållanden

- Deltagandet i en grupp kan påverka ett våldsbeteende hos den enskilde gruppmed-lemmen. Med grupp menas i detta fall grupper som präglas av kriminell identitet eller

socialt utanförskap, där våld på olika sätt är accepterat och ofta förhärsligt. Gruppen kan påverka individen, som kan uppleva att den måste använda våld för att på olika sätt bli accepterad i gruppen. Här blir det gruppen som har makt och kontroll över våldsutövaren, som i sin tur måste utöva makt och kontroll över sin partner eller barn.

Samhällsrelaterade orsaksförhållanden

- Den rådande manskulturen och ett patriarkiskt system kan med olika påverkansfaktorer i vissa avseenden frambringa våld. Dels i form av att många män anser att det ligger i samhällets norm att de ska ha makt och kontroll i sin familj och över sin partner. Dels i form av att samhället kan utöva en påtvingad kontroll eller upplevd kränkning, som skapar en känsla av maktlöshet och vanmakt som kan leda till utövande av våld. I de religioner och kulturer som bygger sin identitet på religion eller patriarkisk samhällsuppfattning finns det ofta ett rättfärdigande av våld. I dessa ordningar uppfattar individen att samhället rättfärdigar utövandet av makt, kontroll och våld. Det patriarkaliska och hedersrelaterade våldet har sin grund i detta.

Våld och droger

- Det finns tydliga samband mellan våld och droger (inkl. alkohol). Däremot inte sagt att droger är en orsak till våld. Droger kan användas som orsaks- eller tillfällesgörare. Drogen kan fungera som en katalysator för våld. De flesta som på olika sätt använder droger är dock inte våldsamma. De som blir aggressiva och våldsamma av droger kan sägas ha en vålds- och aggressionsproblematik. De flesta fall av kvinnomisshandel eller våld i nära relationer sker under ingen eller påtagligt liten drogpåverkan. Många män som använder våld missbrukar även droger, men våldet är oftast skilt från missbruket. Vad som föder vad är dock svårt att säga, men droger kan även användas för att bedöva känslor av skam och skuld under och efter våldsakten.

Våldsrelaterade orsaksförhållanden

- I förhållanden där våld redan förekommit blir våldet i sig stigmatiserande. Risken för nytt våld är utifrån våldets psykologiska mekanismer en stor orsak till fortsatt våld.

Våldsutövande mäns försvarsmekanismer till våld

Osynliggörande

Mannen döljer våldet för sig själv och andra för att slippa förhålla sig till det. Han kan exempelvis återopa minnesförlust på grund av berusning eller dylikt eller bara tåga still om våldet. Om kvinnan eller någon annan försöker tala om våldet möts denne av tystnad, undvikanden, flykt, ilska eller motangrepp. Många män undviker också själva att tänka på våldet genom att fokusera på andra positiva saker de har gjort eller kan göra.

Osynliggörandet leder till att ansvariggöra den våldsutsatta kvinnan och öka skam och skuldkänslor hos henne. Om kvinnan pratar om det kan våldsverkaren uppvisa olika beteenden på att han mår dåligt av att prata om det. Det blir då våldsoffret som får skuldkänslor för att ha gjort så att våldsverkaren mår dåligt. Känsla av överklighet och att våldet ej har skett kan även inträffa om våldet tigs ihjäl.

Förnekande, bagatellisering och minimalisering

Förnekande, bagatellisering och minimalisering går ut på att reducera våldet till något obetydligt och oväsentligt så att det inte utgör ett problem.

- Vid förnekande nekar personen överhuvudtaget till att denne har gjort något sådant, kan ofta skylla på att kvinnan hittar på eller är psykiskt sjuk.
- Vid bagatellisering och minimalisering omtolkas våldet och görs mildare och mindre farligt än det är, både kvantitativt och kvalitativt. Våldet kan förminskas på tre nivåer: handling ansvar och verkan. Det egna ansvaret för våldet förskjuts mot kvinnan. Hon provocerade, gjorde mig svartsjuk etc. Tio gånger blir till ett par gånger, slag blir till knuff, tillhygge till handflata, brutna revben till liten skråma osv. Även språkligt omvandlas ordet misshandel till bråk eller fajt.

Fragmentering

- Mannen uppfattar våldet som en isolerad handling utan samband med det som hänt innan och det som händer efter våldet. Det har "bara" hänt ett par gånger, annars har vi det fint tillsammans. Medan mannens upplevelser av våldet är fragmenterade, blir de "enstaka" våldstillfällena något som kvinnan under hela relationen måste förhålla sig till. Mellan våldshandlingarna sker en förminskning av hennes livsrum. Ett latent eller psykiskt våld uppstår.

Normalisering

- Våldet blir till en del av vardagen. Normaliseringen skapar en känsla att det som händer är normalt, varken våldsverkaren eller offret märker att våldet normaliseras. Genom normaliseringen byggs våldsproblematiken upp. Det kan börja med kränkningar. Då dessa är normaliserade kan det övergå till psykiskt våld, hot, fysiskt och sexuellt våld. Normaliseringen avskärmar från omvärlden och skapar glidande och tänjande gränser för vad som är acceptabelt eller inte acceptabelt. De som innefattas i detta system förändrar sin syn på sig själva och vad de kan tänkas göra eller utsättas för.

Rättighetstänkande

- Våldshandlingen blir knuten till en personlig rättighet och ensak. Våldet motiveras utifrån den position som våldsutövaren besitter. Exempelvis far i huset och/eller man till sin fru. Genom en sådan maktposition ges våldet legitimitet, varpå våldet blir naturligt att utöva och lätt att förklara. I ett rättighetstänkande våld blir våldets syfte att uppfostra eller tillrättavisa våldsoffret.

I bemötandet med rättighetstänkande våld blir ett problematiserande av våldet lätt ett angrepp på våldsutövarens tro eller världsuppfattning. Våldsutövaren hamnar då lätt i en försvarsposition som kan bli svår att ta sig ur. I ett bemötande är det därför mer funktionellt att flytta fokus från varför de använder våld till våldets konsekvenser och vad det gör med andra människor. Det är viktigt att synliggöra det faktiska våldet och göra det verkligt.

Överförenklingar

- Våldsutövaren hittar ett rationellt sätt att förhålla sig till våldet. Våldsutövandet blir ett av två möjliga handlingsalternativ, där det andra alternativet ses som mer skrämmande eller hotfullt. Exempelvis *"om jag inte hade slagit henne hade hon gått till den där"*

andra mannen” eller ”om jag inte slagit henne hade hon blivit kriminell.” Denna logik om rättfärdigat våld som ska skydda mot andra faror, kan ofta leda våldsoffret in i en psykologisk allians med utövaren. Våldsoffret kan uppleva att det var rätt att bli bestraffad med våld eftersom det i en tänkt förlängning har skyddat henne.

Vid bemötande av överförenklingar kan det vara bra att i detalj få situationer beskrivna och därefter finna alternativa lösningar utan våldsinslag.

Externalisering

- Våldsutövaren placerar ansvaret för våldet utanför sig själv. Ofta har våldsutövaren känt sig provocerad och därefter använt våld för att återställa situationen eller skapa och befästa sin maktposition. Externalisering av våldet innebär att våldsoffret blir skuldbelagt.

I ett bemötande är det viktigt att dels placera ansvaret för våldet hos utövaren, dels visa på att det finns ett spektra av handlingsalternativ som inte leder till våld.

Känslomässig förståelse, bindning, trygghet och samhörighet, våld och kärlek

- Många män som använder våld mot sin partner drabbas efteråt av ångest och självförakt. Detta självförakt kan förstärka känslor av vanmakt samt verka stigmatiserande, vilket ökar risken för nytt våld. En tid efter våldsakten upplever många män och även kvinnor att deras förhållande blir riktigt bra. Våldet tycks binda dem mer samman och skapa känslor av samhörighet. Våldets isolerande effekter förstärker bindning, samhörighet och känslor av trygghet. Efter våldet upplever många män att deras förhållande blir mer passionerat, men samtidigt räds de för sina egna aggressionskänslor som de inte kan bemästra. Den trygghet som tycks råda är oftast en illusion. Ofta är det en tidsperiod som trots positiva känslomässiga upplevelser präglas av latent eller psykologiskt våld. Vid tillfälle då mannen senare upplever förlorad makt eller vanmakt kan det fysiska våldet återkomma.

Detta område är svårt att förstå och förklara. Våldet som fenomen leder in i en psykologisk process mellan utövaren och offret, där negativa och farliga effekter av våld sammanblandas med känslor av samhörighet och kärlek.

Våld och kärlek är enligt vår mening oförenligt.

Bilaga 2

Lagar som styr kommunens verksamhet

Socialtjänstlagen

Kommunens ansvar när det gäller sociala frågor regleras i 2 kap. SoL

Socialtjänstlagen är en ramlag, som innehåller dels tvingande regler för kommunerna, dels också en rad uppgifter som kommunerna bör fullgöra. Staten, med länsstyrelserna som förlängd arm, fattar även beslut och ger uppdrag åt statliga myndigheter, kommuner och landsting. Kommunen har en hög bestämmanderätt kring egna angelägenheter och ansvarar för vilka frågor som skall prioriteras i förhållande till beslut och resurser inom kommunen.

1 § Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område.

2 § Kommunen har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver. Detta ansvar innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän.

Handläggning av ärenden regleras i 11 kap. SoL

1 § Socialnämnden skall utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan eller på annat sätt kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden.

Brottsoffers situation regleras i 5 kap. SoL

Ny lydelse från 2007-07-01

SoL 1 § Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden skall särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Socialnämnden skall också särskilt beakta att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd eller hjälp.

Brottsskadeersättning för barn som bevittnar våld mot närstående regleras i brottsskadelagen:

SoL 4 a § Brottsskadeersättning betalas till ett barn som bevittnat brott som varit ägnat att ägnat att skada tryggheten och tilliten hos barnet i dess förhållande till en närstående person.

När det gäller barn finns flera lagar att beakta

Socialtjänstlagen

1 kap 2 § När ärenden rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Med barn avses varje människa under 18 år.

3 kap 5 § Socialtjänstens insatser för den enskilde skall utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar.

När en åtgärd rör ett barn skall barnets inställning så långt det är möjligt kartläggas. Hänsyn skall tas till barnets vilja med beaktande av dess ålder och mognad.

5 kap 1 § Socialnämnden skall

- verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden (första stycket).
- i nära samarbete med hemmet sörja för att barn och ungdom som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om hänsynen till den unges bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet (femte stycket).

Anmälan om missförhållanden regleras i socialtjänstlagens 14 kap.

1§ Var och en som får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd bör anmäla detta till nämnden.

Myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom samt andra myndigheter inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Detta gäller även de som är verksamma inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet inom hälso- sjukvården eller på socialtjänstens område. För familjerådgivning gäller i stället vad som sägs i tredje stycket.

De som är verksamma inom familjerådgivning är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om att barn utnyttjas sexuellt eller misshandlas i hemmet.

Myndigheter, befattningshavare och yrkesverksamma som anges i andra stycket är skyldiga att lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd.

Lagen om Vård av Unga, LVU

1§ Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdom skall göras i samförstånd med den unge och hans vårdnadshavare enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen.

Den som är under 18 år skall dock beredas vård enligt denna lag, om någon av de situationer som anges i 2 eller 3§ föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom och, när den unge har fyllt 15, år av honom själv.

2§ Vård skall beslutas om det på grund av misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas.

Föräldrabalken 6 kap

1§ Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och god uppfostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.

2a§ 1 st. Barnets bästa skall vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge

2a§ 2 st. Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet skall de fästas avseende särskilt vid:

- risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa, och
- barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna

15§ 1 st. Barnet skall ha rätt till umgänge med en förälder som det inte bor tillsammans med. Umgänget kan ske genom att barnet och föräldern träffar varandra eller genom att de har annan kontakt.

15a§ 1 st. På talan av en förälder som vill umgås med sitt barn får rätten besluta om umgänge mellan barnet och den föräldern. En sådan talan får också föras av socialnämnden.

20§ 1 st. I mål eller ärenden om vårdnad, boende eller umgänge får rätten, om det behövs, besluta om vårdnad, boende eller umgänge för tiden till dess att frågan har avgjorts genom en dom eller ett beslut som har vunnit laga kraft eller föräldrarna har träffat ett avtal om frågan och avtalet har avgjorts av socialnämnden.

Sekretesslagen

7 kap.4§

Sekretess gäller inom socialtjänsten för uppgift om enskilda personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider men.

14 kap. 4§

Sekretess till skydd för enskild gäller inte i förhållande till den enskilde själv och kan i övrigt helt eller delvis efterges av honom. Vad som nu sagts gäller dock inte om annat följer av bestämmelser i denna lag.

Sekretess för uppgift till skydd för en underårig gäller även i förhållande till vårdnadshavaren och får inte efterges av denne, om det kan antas att den underåriga lider betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavaren.

Annan lagstiftning

Brottsbalken 4 kap (4a§), utdrag ur, "fridskränkning" och "grov kvinnofridskränkning": Den som begår brottsliga gärningar enligt 3,4 eller 6 kap mot en närstående eller tidigare närstående person, döms, om var och en av gärningarna utgjort ett led i upprepad kränkning av personens integritet och gärningarna varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla.För grov fridskränkning till fängelse, längst 6 månader och högst sex år.

Har gärningarna som anges i första stycket begåtts av en man mot en kvinna som han är eller har varit gift med eller som han har bott tillsammans med under äktenskapsliknande former, skall istället dömas för grov kvinnofridskränkning till samma straff.

Litteraturlista

- Eliasson, M. (1997) *Mäns våld mot kvinnor. En kunskapsöversikt om kvinnomisshandel och våldtäkt, dominans och kontroll*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Grant, C. (Red.) (1999) *Våld mot kvinnor. En faktskrift*. Stockholm: Brottsförebyggande centrum. Socialtjänsten.
- Granqvist, C. (2002) *Bemötande av våldsutsatta kvinnor i ett kristeoretiskt perspektiv -en kvalitativ studie*, C-uppsats. Stockholm: Stockholms universitet, Socialhögskolan.
- Herman, J. L. (1998) *Trauma och tillfrisknande. Om följderna av incest, våldtäkt, krig och tortyr och behandlingen av dessa trauman*. Mölndal: Psykoterapihuset.
- Holmberg, C. & Enander, V. (2004) *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocess*. Ystad: Kabusa böcker.
- Hydén, M. (1995) *Kvinnomisshandel inom äktenskapet. Mellan det omöjliga och det möjliga*. Falköping: Liber
- Hällberg, C. (2004) *När pappa misshandlar mamma. Barn berättar om våld i hemmet*. Tullinge: FoU Södertörn.
- Isdal, P. (2001) *Meningen med våld*. Stockholm: Förlagshuset Gothia AB.
- Jeffner, S. (1999) *Kvinnojourskunskap. En översikt av kvinnojourernas kunskap om sexualiserat våld, speglad mot aktuell forskning*. Stockholm: ROKS.
- Lundgren, E. (1991) *Våldets normaliseringsprocess. Två parter- två strategier*. Stockholm: ROKS.
- Rikskvinnocentrum. (2001) *Att möta kvinnor som utsatts för misshandel och våldtäkt. Ett utbildningsmaterial för hälso- och sjukvårdens personal*. Uppsala.
- Socialstyrelsen. (reviderad 2003) *Våldsutsatta kvinnor. Ett utbildningsmaterial för socialtjänstens personal*. Stockholm.
- Socialtjänstförvaltningen. (1999) *När vi möter en misshandlad kvinna- en guide för socialsekreterare i bemötandet av misshandlade kvinnor*. Stockholm.
- Widding Hedin, L. (1997) *Det kan hända vilken kvinna som helst. En handbok om bemötandet av kvinnor som blivit utsatta för misshandel och sexuella övergrepp*. Smedjebacken: Anamma Böcker.
- Norsk center for barneforskning Barn nr 1 2007 Överlien, C och Hydén, M :Att tvingas lyssna – hur barn bevittnar pappas våld mot mamma.
- Socialstyrelsen (2005) *När mamma blir slagen – att hjälpa barn som levt med våld i familjen (lägesbeskrivning olika verksamheter)* Stockholm
-